

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Bakalárska práca

Veronika Matloňová

Vladár Niccola Machiavelliho

Il Principe of Niccolò Machiavelli

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu práce doc. PhDr. Jiřímu Pelánovi, Ph.D. za odborné vedenie a za cenné pripomienky pri spracovaní tejto bakalárskej práce.

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe dňa 23.7.2013

Veronika Matloňová

Abstrakt

Cieľom tejto bakalárskej práce je predstaviť talianskeho spisovateľa Niccola Machiavelliho a jeho dve diela: politický spis *Il Principe* (Vladár) a komédiu *La Mandragola* (Mandragora).

Úvodom popíšem dejiny Talianska v šestnástom storočí, so zameraním sa na dianie vo Florentskej republike, ktoré malo na život autora neprehliadnuteľný vplyv.

V bibliografickej časti bude chronologicky vyličený Machiavelliho osobný ako aj profesijný život a taktiež jeho literárna a dramatická tvorba.

Ďalšie kapitoly sú venované jednotlivým dielam. Prvá analýza sa zaoberá politickým spisom *Il principe* (Vladár), politickými myšlienkami, ktoré dielo obsahuje a historickými súvislosťami, v ktorých dielo vzniklo. Druhá analýza, *La Mandragola* (Mandragora), sa zaoberá témou a popisom charakterov politickej komédie.

V závere sa snažím uvedené diela porovnať, nájsť v nich korelácie ako aj odlišnosti verejného a súkromného priestoru a celkovo zhrnúť autorov zámer pre vznik týchto diel.

Abstract

The aim of this work is to present Italian writer Niccolo Machiavelli and his two works: the political treatise *Il Principe* (The Prince) and comedy *La Mandragola* (Mandragora).

Introduction will describe the history of Italy in the sixteenth century, with a focus on events in the Florentine Republic, which had the influence on the life of the author.

In the bibliographic section Machiavelli's personal and professional life will be chronologically portrayed as well as his literary and dramatic works.

Other chapters are devoted to individual works. The first analysis deals with the political treatise of *Il Principe* (The Prince), political ideas that work contains and historical context in which the work was created. The second analysis, *La Mandragola* (Mandragora), deals with the topic and describes the nature of the political comedy.

In conclusion I compare the works, find correlations and differences between public and private area and summarize the author's intention for creation of these works.

Kľúčové slová

Niccolò Machiavelli, Taliansko, Medici, Vladár, komédia Mandragora

Key words

Niccolò Machiavelli, Italy, Medici, Il Principe, comedy Mandragora

Obsah

1. ÚVOD	7
2. HISTORICKÝ KONTEXT	8
3. MACHIAVELLI A JEHO ŽIVOT	11
3.1 RODINA	11
3.2 ŠTÚDIUM	12
3.3 POLITICKÉ A DIPLOMATICKÉ PÔSOBENIE	13
3.4 NÁVRAT MEDICEJSKÝCH A DOBA EXILU	14
3.5 ZÁVEREČNÉ ROKY	17
4. LITERÁRNA TVORBA	19
5. DIELO VLADÁR	21
5.1 OBECNÉ INFORMÁCIE	21
5.2 TEMATICKÁ OSNOVA DIELA	23
5.3 POPIS POLITICKÝCH PRINCÍPOV NA POZADÍ HISTORICKÝCH SÚVISLOSTÍ	24
5.4 CESARE BORGIA AKO IDEÁLNY PANOVNÍK	34
6. KOMÉDIA MANDRAGORA	36
6.1 OBSAH	37
6.2 VYKRESLENIE POSTÁV A ICH CHARAKTEROV V DANÝCH SITUÁCIÁCH	38
7. ZÁVER	41
7.1 POROVNANIE DIEL	43
8. RIASSUNTO	46
9. RESUMÉ	48
10. SUMMARY	49
11. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	50

1. Úvod

Niccolò Machiavelli je jednou z najslávnejších postáv talianskeho cinquecenta. Bol jedným z najvýznamnejších politických teoretikov, básnikov a spisovateľov svojej doby.

Aj keď v čase, v roku 1512, kedy dielo *Il Principe* (Vladár) vzniklo, nebolo patrične ocenené, a tak ako počas celého života sa od neho jeho „Šťastena“ niekoľkokrát odvrátila, je to práve Vladár, ktorý mu priniesol najväčšie uznanie a slávu.

Táto bakalárska práca si kladie za cieľ analyzovať dielo Vladár v historických súvislostiach doby kedy vzniklo, a tak poukázať na príčiny a nevyhnutnosť, ktoré pociťoval autor, keď vo svojom exile vytvoril svoje najvýznamnejšie dielo.

Pozornosť bude venovaná aj jeho nepolitickému dielu, komédii *La Mandragola* (Mandragora), v ktorej sa pokúsím poukázať na autorove názory a myšlienky, ktoré sú v korelácii s tými, uvedenými vo Vladárovi, aj keď sú podané úplne odlišnou formou, a teda na prvý pohľad nie tak jasne postrehnutelné.

V úvode práce stručne popíšem dejiny Florentského mestského štátu v priebehu šestnásteho storočia, ktoré mali neprehliadnuteľný vplyv na autorov život. Ďalej sa budem venovať osobnému ako aj profesijnému životopisu tohto florentského politika a spisovateľa, ktorý úzko súvisí s vývojom jeho literárnej tvorby, teda tematikou a vznikom daných diel.

Následne sa zameriam na analýzu politického traktátu Vladár. Popíšem autorove hlavné politické princípy a taktiež historické súvislosti, v ktorých dielo vzniklo a ktoré sa stali autorovými hlavnými prameňmi a argumentmi pre vznik diela.

V ďalšej kapitole zameriam svoju pozornosť na komédiu Mandragora, konkrétne na hlavnú tému a myšlienku tohto diela a taktiež profily jednotlivých postáv.

V práci budem vychádzať predovšetkým z primárnej literatúry, teda zo samotných diel. Snahou je diela jednotlivo zanalyzovať a následne v nich nájsť prvky, ktoré ich spájajú a naopak tie, ktoré ich rozdeľujú.

V závere práce popíšem korelačné prvky verejného a súkromného priestoru, teda všeobecného a súkromného záujmu a celkovo zhrniem dôvody a autorov zámer, ktoré stoja za vznikom daných diel.

2. Historický kontext

V roku 1469 sa stal pánom (taliansky „Signore“) Florencie Lorenzo de' Medici, prezývaný tiež Nádherný (Il Magnifico). Bol synovcom Cosima de' Medici a významným mecenášom a podporovateľom literatúry a umenia. Roku 1478 bol svedkom smrti svojho brata Giuliana de' Medici, pri atentáte v kostole Santa Maria del Fiore, ktorý bol vyvrcholením spiknutia rodu dei Pazzi a taktiež podporovaný pápežom Sixtom IV. Lorenzo zomrel roku 1492. Jeho nasledovníkom bol jeho syn Piero de' Medici. Práve počas jeho vlády vstúpili do Talianska vojská francúzskeho kráľa Karola VIII. Došlo k tomu v septembri, roku 1499. „*L'impresa di Carlo VIII, rapida ed efficace, allarmò immediatamente gli Stati italiani e le altre potenze europee: l'ampiezza del dominio dall'Europa del Nord al centro Mediterraneo doveva essere assolutamente fermata, prima che fosse troppo tardi.*“¹

Naopak neskúsený Piero pri stretnutí s Karolom VIII. súhlasil so všetkými jeho podmienkami. Chvíľu na to odišiel aj so svojimi bratmi do exilu. Hrozba francúzskeho vpádu vyvolala medzi Florentínami veľkú paniku. Práve v tejto chvíli sa objavil na scéne dominikánsky mních Gerolamo Savonarola. Tak ako mnohí jeho predchodcovia, vyzýval k „očisteniu“ spoločnosti a obnoveniu cirkvi. Jeho vláda a reformy, ako napríklad daň z nehnuteľností alebo príjmu, si získali mnoho odporcov, medzi ktorými boli aj florentské aristokratické rodiny. V roku 1498 sa im ho podarilo uväzniť a odsúdiť na smrť ako kacíra.

„*Dal punto di vista militare, la spedizione di Carlo VIII in Italia non era stata un successo. Dal punto di vista politico, invece, essa fu un evento di grande importanza: mostrando quanto fossero divisi gli Stati italiani e rivelando quanto fosse facile trarre profitto dalle loro rivalità, essa aprì infatti la strada a un sempre più intenso coinvolgimento delle potenze europee nella penisola, bloccando ogni eventuale processo di unificazione.*“²

Nie je teda prekvapením, že aj nasledovník Karola VIII., Ľudovít XII., pokračuje v expanzívnej francúzskej politike na talianskom poloostrove.

¹ GIARDINA. A., SABBATUCI. G., VIDOTTO. V. *Manuale di storia. 2. L'età moderna.* Roma-Bari: Laterza e Figli, 1992, s. 62

„Výprava Karola VIII., rýchla a účinná okamžite znepokojila talianske mestské štáty a iné európske veľmoci. Rozširovanie nadvlády od Severnej Európy až po Stredozemné more muselo byť zastavené skôr ako bude neskoro.“

² Ibid., s. 63

„Z vojenského hľadiska, výprava Karola VIII. do Talianska nebola úspešná. Naopak z politického hľadiska, bola významnou udalosťou. Ukázala, aké nejednotné boli talianske mestské štáty a odhalila ako jednoducho sa dá profitovať z ich súperenia. V skutočnosti otvorila cestu k stále intenzívnejšiemu zapojeniu európskych mocností do diania poloostrova, blokujúcu tak akýkoľvek možný proces zjednotenia krajiny.“

Svoje zámery najskôr uskutočňuje v „harmónii“ so záujmami španielskeho kráľa Ferdinanda Katolíckeho. Svedčí o tom „Il trattato di Granada“.

Dohoda, tajne podpísaná v roku 1500, stanovujúca nasledovné rozdelenie Neapolského kráľovstva: Francúzsku pripadla Campagna a Abruzzo, Španielsku Calabria a Puglia. Keď sa o tajnej dohode dozvedel kráľ Neapolska Frederik III., reagoval jediným možným spôsobom, a teda abdikáciou v prospech francúzskeho kráľa. Tento krok narušil spomínanú tajnú dohodu Francúzska a Španielska, ktoré začali hájiť vlastné záujmy a tak vstúpili proti sebe do vojny a bojov, ktoré budú nasledujúce roky zužovať Taliansko. Roku 1503 zomiera pápež Alexander VI. (kardinál Rodrigo Borgia) a týmto začína postupný úpadok moci jeho syna Cesareho, ktorý sa stal na niekoľko rokov významnou osobnosťou talianskeho politického života. Vďaka podpore Francúzska si podmanil napríklad oblasti Marche a Romagnu. Prezývka „il Valentino“ vychádza z skutočnosti, že od francúzskeho kráľa získal vojvodstvo vo Valance (taliansky il ducato di Valentinois). Po smrti jeho otca sa pápežom stal ich nepriateľ a rival, kardinál Giuliano della Rovere, pod menom Július II. Po páde vojvodu z Valance sa Romagnu rozhodli obsadiť Benátky. Proti rastu ich moci sa postavil samotný pápež. Roku 1508 založil Ligu z Cambrai, v ktorej sa k nemu pridali aj francúzsky kráľ Ľudovít XII., cisár Maximilián I. a španielsky kráľ Ferdinand Katolícky. Počas týchto dlhých bojov prišli Benátky o veľkú časť pevniny a prístavy v Romagni a Puglii. Pápež Július II. si uvedomil nebezpečenstvo, teda že oslabenie Benátok posilnilo pôsobenie zahraničných veľmocí v Taliansku, a rozhodol sa z aliancie vystúpiť. Reakciou Francúzska bola snaha zosadiť pápeža, čo zapríčiní v roku 1511 vznik ďalšej aliancie nazvanej Svätá liga, opäť sústredenej okolo pápeža, s hlavným anti-francúzskym zámerom. Členmi sú taktiež Benátky, Anglicko, Španielsko a Švajčiarsko. Aj keď Francúzi zvíťazili v bitke pri Ravenne, roku 1512, nepodarilo sa im zachrániť ich územia v severnom Taliansku. Florentská republika, ktorá bola spojencom Francúzov, bola porazená Španielmi, ktorí obnovili Signoriu pod nadvládou rodu de' Medici. Po smrti pápeža Júlia II. nastúpi na pápežský stolec Giovanni de' Medici a prijme meno Lev X. Roku 1523 sa stane pápežom Giulio de' Medici, ako Klement VII. Pápež Lev X. sa snažil zachovávať dohody s Francúzskom a Španielskom, ktorí medzi sebou ustavične bojovali a tým oslabovali územie talianskeho poloostrova. Roku 1516 Mierom v Noyone dokonca potvrdí pridelenie Neapolského kráľovstva Španielsku a Milánskeho vojvodstva Francúzsku. Myslel si, že to zabezpečí aspoň isté obdobie bez vyčerpávajúcich bojov, avšak nebolo tomu tak. Okrem vojen, ktoré viedli na talianskom území iné krajiny, bojovali medzi sebou aj samotné mestské štáty.

Nepriateľské vojská sa navzájom napadali, porážali a nemilosrdne plienili. Samotné mestá neboli vôbec jednotné. Každé bolo rozdelené na politické skupiny a rody. Každý mal vlastné záujmy, ktoré urputne bránil. Politické zápasy boli veľmi riskantné a nebezpečné.

Niesli sa v duchu všetko alebo nič. V stávke bol celý život, a kto prehral, ho jednoducho stratil. Politika bola umením, ale nie tým hodnotným, naopak, umením podvodu.

Na základe daného historického kontextu a skúseností získaných počas jeho služby pre Florenciu sa Machiavelli rozhodol pre vznik diela Vladár, ktorému sa budem venovať v ďalšej kapitole tejto práce.

3. Machiavelli a jeho život

3.1 Rodina

Niccolò Machiavelli sa narodil 3. mája roku 1469. Jeho predkovia pochádzali z Montespertoli, toskánskeho mesta v oblasti Val di Pesa, južne od Florencie. Aj keď patrili k najväznejším guelfským rodom³ a boli považovaní za významných pozemkových vlastníkov, samotné dedičstvo Machiavelliho otca Bernarda nemalo veľkú hodnotu. Jednalo sa o menší statok v obci Santa Andrea, v blízkosti San Casciana. Jeho otec Bernardo sa narodil niekedy medzi rokmi 1426 a 1429. Mal daňové dlhy a s tým spojené označenie *specchio* (v preklade daňový dlžník), čo znamenalo, že aj napriek právnickému vzdelaniu nemohol túto funkciu vykonávať, teda aspoň pokiaľ účty so štátom neboli vyrovnané. Bol veľmi vzdelaným a sčítaným človekom svojej doby, o čom svedčí zbierka jeho kníh, ktoré si požičiaval, kupoval či vymieňal a po zavedení používania kníhtlače vo Florencii roku 1471 sa aj napriek skromným finančným možnostiam, stal jej verným a nadšeným zákazníkom. Jeho knižnica obsahovala okrem literatúry právnického charakteru aj mnohé diela antických autorov. S otcom mal Niccolò spoločného omnoho viac ako len obdiv k literatúre a právnické vzdelanie. Obaja sa vyznačovali svojím zmyslom pre humor, zdravo cynickým postojom k spoločenským konvenciám a značnou nedôverou k cirkvi.⁴ Aj keď bol jeho otec neveriaci, nechal sa vyspovedať na smrteľnej posteli, avšak tomuto rituálu sa podrobil, aby tým uspokojil svoju rodinu, ktorá sa očividne obávala o jeho dušu, i keď on sám o ňu strach nejaval.⁵ Matka, celým menom Bartolomea di Stefano Nelli, bola silne nábožensky založená, čoho dôkazom je, že chcela, aby sa Niccolò stal kňazom. Venovala sa písaniu náboženských básní a mariánskych hymien, ktoré po večeroch spievala s inými ženami z farnosti Sv. Trojice. Zomrela roku 1496, teda tri roky pred svadbou svojho staršieho syna s Mariettou. Machiavelli mal troch súrodencov. Mladšieho brata Totta, ktorý sa stal kňazom a väčšinu svojho života strávil vo Florencii. Zomrel v roku 1522, počas morovej epidémie.

³Guelfovia bol názov pre zoskupenia šľachtických rodov, ktoré boli stúpcami pápeža a bojovali proti tzv. Ghibellinom, ktorí boli naopak zástancami cisára.

⁴WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prekl. Gerik Císař. Praha: Nakladatel'stvo BB/art s.r.o., 2006, s. 27

⁵Ibid., s. 250-251

Okrem brata mal ešte dve staršie sestry: Primavera, ktorá sa stala ženou carihradského obchodníka Francesca Vernacciho, a Ginevru, ktorá sa vydala za Bernarda Minerbettiho. Svoju manželku Mariettu spoznal pravdepodobne v kostole a ich svadba sa konala roku 1499.

3.2 Štúdium

Machiavelli sa ako každý dobrý Talian učil mnohému na ulici. Na tej talianskej ulici, ktorá je z tradície prirodzeným pokračovaním rodinného domu a prvou školskou triedou, ktorú taliansky chlapec navštevuje.⁶ Jeho prvým učiteľom bol istý Matteo, ktorý ho začal učiť hlavne latinsky. Podľa denníka jeho otca Bernarda, výučba začala 6.mája roku 1476, hneď po Niccolòvých siedmych narodeninách. Väčšinu času medzi rokmi 1481 a 1482 trávila rodina na dedinskom statku v Mugelli. Tam získaval ďalšie vzdelanie od študentov medicíny, miestnych kňazov či učiteľov z okolitých dedín. Jeho rodine šlo o to aby opäť získali isté výsady a preto do neho, ako budúceho advokáta vkladali veľké nádeje. To, čo hrá v jeho vzdelávaní významnú rolu je určite jeho vzťah k literatúre. Vďaka znalosti latinčiny mohol čítať diela latinských autorov ako napríklad Tita Livia, Tacita, Suetonia, Vergilia alebo Ovidia, a taktiež grécke diela v latinských prekladoch. Okrem týchto si vážil aj talianskych autorov, predovšetkým Danta a Petrarca. Cítil v Dantovi, rovnako ako to cítime dnes, silného ducha, opovrhujúceho malichernosťami, zaujatého proti každému, kto sa vyhýba boju, básnika, ktorý má odpor a hnus k netvorským dušiam ľudí, ktorí nie sú ani živí ani mŕtvi.⁷

Vplyv na jeho osobnostný rozvoj mala aj rada intelektuálov, s ktorými sa dostal do kontaktu ešte pred vstupom do politického života. Mal možnosť stretnúť tie najvýraznejšie osobnosti intelektuálneho sveta, medzi ktorých patrili napríklad Giovanni Rico della Mirandola, Angelo Poliziano a Marsilio Ficino. Všetci traja boli významní spisovatelia a filozofi, taktiež prekladatelia latinských či gréckych textov.

⁶PREZZOLINI, Giuseppe. *Život Niccola Machiavelliho učitele národů*. Prel. Jaroslav Zaorálek. Praha: Nakladatel'stvo FAUN, 1999, s. 15

⁷Ibid., s. 18

3.3 Politické a diplomatické pôsobenie

Jeho politické pôsobenie začína po upálení mnícha Savonaroly, keď ho Rada osemdesiatich (vyššie predstavenstvo, ktoré riadilo Signoriu a menovalo vládnych úradníkov) a Veľká rada Florentskej republiky ustanovili tajomníkom druhého kancelárstva. Prvá kancelárstvo, ktoré bolo považované za nadriadené Druhému, zodpovedalo za zahraničnú politiku a vojsko, zatiaľ čo Druhé kancelárstvo malo na starosti vnútorné záležitosti a vnútroštátnu byrokráciu. Stalo sa to 15. júna 1498. Po roku svojho pôsobenia vo funkcii tajomníka Druhého kancelárstva bol Niccolò menovaný tajomníkom Rady desiatich pre vojnu, vládneho výboru priamo zodpovedného za zahraničné záležitosti, diplomatické vzťahy a vojenské ťaženia.⁸ Táto funkcia ho nútila k častým cestám zvláštneho veľvyslanca či diplomata Florentskej republiky. Bolo mu zverených okolo dvadsaťtri vyslaní do cudziny, taktiež mnoho na území republiky. Štyrikrát bol u francúzskeho kráľa, dvakrát bol poslaný k cisárovi Maximiliánovi, dvakrát bol na rímskom dvore, trikrát v Siene u tyrana Pandolfa Petrucciho, trikrát v Piombinu, raz vo Forlì, kde spoznal Katarínu Sforzovú, dvakrát bol priamo v Pise keď bola dobitá a taktiež u Giovana Paola Bagliona, pána v Perugii. Len do južného Talianska sa nedostal, takže Neapol a Sicília mu boli menej známe ako Francúzsko a Nemecko.⁹ Podobne ako Dante, túto časť krajiny nepoznal. Stretával sa s ministrami, vyslancami, kondotiérmi a admirálmi, s ľuďmi duchovnými aj svetskými, s vojakmi aj mníchmi, s dedičanmi aj obchodníkmi, spisovateľmi a duchaplnými ľuďmi. Zo všetkých týchto stretnutí, môžeme určiť jedno, ktoré malo pre Machiavelliho najväčší význam. Bolo to stretnutie s Cesarem Borgiom, zvaným tiež vojvodca z Valance. (Jeho osobnosť ako aj vzťah s Machiavellim popíšem v rozbere diela *Vladár*). Po páde rodu Borgiov, ktorý zapríčinila okrem smrti pápeža Alexandra VI. aj strata moci samotného Cesareho, sa vo Florencii a jej vláde začali šíriť myšlienky reformy, ktoré vyústili do voľby doživotného gonfaloniera, ktorým sa stal Piero Soderini. K jeho zvoleniu došlo dňa 20. septembra 1502. V tejto dobe bol Machiavelli v službách Florencie už štyri roky. Voľba Piera Soderiniho bola významnou udalosťou v Machiavelliho kariére. Už predtým udržoval priateľské styky s ním aj jeho bratom Francescom, mníchom z Volterry, s ktorým v júni 1502 cestoval na dvor Cesareho Borgii.

⁸WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatelství BB/art s.r.o, 2006, s. 61

⁹PREZZOLINI, Giuseppe. *Život Niccola Machiavelliho učitele národů*. Prel. Jaroslav Zaorálek. Praha: Nakladatelství FAUN, 1999, s. 15 58

Soderini si cenil nie len Machiavelliho politického ostrovtipu, ale aj jeho výrečnosť a literárny talent. Preto už v prvých týždňoch po svojom nástupe do úradu ho poveril, aby mu pomáhal ako analytik a spisovateľ.

Soderinimu sa podarilo získať súhlas vlády aj nutnú finančnú podporu na reformu vládneho systému, avšak aj napriek tomuto sa Machiavelli nevzdal svojej myšlienky na vytvorenie armádneho vojska. Túžil po nezávislej vojenskej sile zloženej z obyvateľov Florencie, ktorí by boli ochotní brániť svoje mesto. Spočiatku Soderini túto myšlienku plne podporoval, avšak keď tým strácal obľubu u obyvateľstva, ktoré sa bálo, že by vlastné vojsko mohlo byť použité na odstránenie gonfalonierových nepriateľov, bolo mu jasné, že ak chce zachrániť svoju politickú kariéru, musí sa od tohto projektu dištancovať. Situácia sa zmenila po víťazstve Španielska nad Francúzskom v bitke u Garigliana neďaleko Cassina v južnom Taliansku a taktiež po neúspešnom obliehaní mesta Pisy, o ktoré sa Florentiania pokúsili niekoľkokrát. Soderini sa teda plne postavil za svojho tajomníka, a aj napriek mnohým odporcom sa mu podarilo získať finančné prostriedky priamo od Vojnovej rady desiatich. V roku 1506 Machiavelli publikoval podrobne vypracovaný dokument *Discorso dell'ordinare lo Stato di Firenze alle Armi* (Pojednanie o vojenskej organizácii štátu Florencie). 6. decembra toho istého roku vzniklo nové vládne ministerstvo, nazvané *Nove Ufficiali dell'ordinanza e Milizia Fiorentina*, Deväť úradníkov florentských bojových útvarov, či jednoduchšie Deviatka, za ktorú tajomníka bol ustanovený Machiavelli.¹⁰ Toto obdobie sa dá považovať za vrchol jeho politickej kariéry. Bol tajomníkom troch najvýznamnejších vládnych inštitúcií: Druhého kancelárstva, Vojnovej rady desiatich a Deviatky pre bojové útvary a domobranu.

3.4 Návrat Medicejských a doba exilu

Obdobie, keď bol Machiavelli považovaný za jedného z najvýznamnejších talianskych politológov sa skončilo vplyvom nových politicko-historických udalostí. Po tom čo pápež Július II. a jeho Svätá liga¹¹ definitívne porazili a vyhnali Francúzov z poloostrova, ostal de facto bez akéhokoľvek významnejšieho súpera. Nad Florenciou bol vyhlásený interdikt, ktorý vo všetkých kostoloch zakazoval udeľovanie sviatostí.

¹⁰WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatel'stvo BB/art s.r.o, 2006, s. 138

¹¹Svätá liga – medzinárodné zoskupenie založené pápežom Júliom II. V rokoch 1511-1512 proti francúzskemu kráľovi Ľudovítovi XII.

Lateránsky koncil¹² rozhodol o znovunastolení vlády Medicejských. 28. augusta 1512 zvolal Soderini zvláštne zasadanie veľkej rady, kde navrhol svoju rezignáciu a tiež navrhol, aby sa mesto podvolilo Medicejským. Florencia sa začala rýchlo meniť.

Bolo zvolané ľudové zhromaždenie („parlamento“) a všetky úrady a vládne mechanizmy, ktoré doposiaľ slúžili Soderinimu, boli buď rozpustené alebo radikálne zmenené. Parlament sa skladal z päťdesiatich bohatých občanov, ktorí boli stúpenkami Medicejských a dvoch bratov – kardinála Giovanniho de' Medici a jeho mladšieho brata Giuliana. Títo sa stali faktickými vládcami Florencie. Počas politických zmien zostal Machiavelli prakticky nepovšimnutý. Každé ráno dochádzal do svojej pracovne v kancelárstve a napriek všetkým prebiehajúcim ideologickým zmenám plnil rutinné úlohy, spojené s bežnou vládnu agendou.¹³ Noví vládcovia Florencie mali množstvo nepriateľov, ktorí sa snažili o spiknutie proti svojmu režimu. Štyria proti medicejskí aktivisti, Pietro Paolo Boscoli, Agostino Capponi, Niccolò Valori a Giovanni Folchi sa k tomuto kroku odhodlali, avšak pre ich vlastnú neschopnosť boli ich plány odhalené a zmarené. Pravdepodobne Boscoli stratil zoznam ich potenciálnych spojencov, na ktorom bolo práve, medzi inými, aj Machiavelliho meno. Dokument sa dostal do rúk úradov a súdneho dvora Otto di Guardia. Nasledovale väznenie, mučenie takzvané „strapado“ a poprava dvoch vodcov Boscoliho a Capponiho. Machiavelli, sám, v chladnej cele bez návštev sledoval popravu týchto dvoch mužov, ku ktorej došlo 23. januára. Dva dni pred Boscoliho a Capponiho popravou, pápež Július náhle zomrel. 6. marca sa kardináli zišli na konkláve aby zvolili nového pápeža, ktorým sa stal kardinál Giovanni de' Medici. Prijal meno Lev X. V rámci osláv zorganizovaných pri tejto príležitosti boli väzni, medzi nimi aj samotný Machiavelli, prepustení na slobodu. Táto príhoda sa pre neho stala jednou z kľúčových udalostí, kedy pochopil že najväčšiu útechu mu prináša práve písanie. Florenciu musel nevyhnutne opustiť a tak sa spolu s rodinou uchýlil na dedinský statok v obci Sant' Andrea, len okolo desať kilometrov od Florencie. Znamenalo to zmenu jeho životného štýlu k rutinnému spôsobu života. 31. decembra roku 1512, teda tri dni predtým ako bol Machiavelli zatiahnutý do spiknutia proti Medicejským bol Francesco Vettori, jeden z jeho blízkych priateľov, o čom svedčí ich vzájomná korešpondencia, menovaný jedným z troch stálych vyslancov v Ríme.

¹²Piaty lateránsky koncil sa zišiel na popud pápeža Júlia II. Roku 1512. Stanovil úplnú jurisdikciu pápeža v celej cirkvi. Rozpustil ho až pápež Lev X roku 1517, tesne predtým ako Martin Luther zverejnil svoje potestné tézy vo Wittenbergu.

¹³WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladateľstvo BB/art s.r.o, 2006, s. 170

Práve vďaka korešpondencii s ním, sa Machiavellimu podarilo udržať si stály prehľad o európskom dianí ako aj dianí vo Florencii a samotnom Ríme. V roku 1513 ho zasiahla strašná udalosť, keď sa jeho žene Mariette narodila dcéra, ktorá však o tri dni neskôr zomrela.

Práve v tomto roku začalo vznikať jeho najvýznamnejšie dielo *Vládár*, ku ktorého rozboru sa vrátim v samostatnej kapitole. V roku 1514 sa na istý čas vrátil do Florencie, dúfajúc, že sa mu podarí prezentovať jeho dielo Medicejským.

Novým vládcom Florencie sa stal Lorenzo II. de' Medici a Machiavelli si myslel, že práve tento mladý panovník by mohol oceniť myšlienky vyjadrené v diele. To sa však nestalo, Lorenzo knihe venoval len minimálnu pozornosť. V tom istom roku sa teda Machiavelli rozhodol venovať naplno literatúre. V tejto dobe vzniklo dielo *Osol*, ktoré zostalo nedokončené. Napísal tiež novelu *Belfagor*, ktorá vyšla desať rokov po jeho smrti. V tomto období mali na jeho tvorbu ako aj myslenie veľký vplyv priatelia s ktorými sa stretával v Rucellajských záhradách¹⁴ na florentskom predmestí. V dobe, keď sa k nim pridal Machiavelli, viedol záhrady Bernardov synovec Cosimo Rucellai, ktorý sa stal jedným z jeho najbližších priateľov. V tomto období doplnil svoje *Rozpravy o Úvahy o vojenskom umení*, tretí zväzok. *Rozpravy* začal písať skôr ako *Vládára* a opäť sa k nim vrátil začiatkom roku 1514. Koncom roku 1518 vypracoval ich konečnú verziu, ktorá sa ale dočkala vydania až po jeho smrti.. Machiavelli bol vďačný svojim priateľom a tak dielo *Rozpravy* venoval dvom z nich, a to Cosimovi Rucellai a Zanobimu Buondelmontimu. V treťom zväzku s názvom *Úvahy o vojenskom umení* prostredníctvom fiktívnych rozhovorov medzi jeho priateľmi z Rucellajských záhrad a kapitánom pápežského vojska Fabrizioom Colonnom, vysvetľuje najlepší spôsob, akým odporúča formovať a udržovať vojenskú silu.

Machiavelli však neobmedzoval svoj literárny zámer len na politické diela, ale taktiež čerpal z tvorivosti a literárneho talentu svojej osobnosti. Tak v roku 1518 vznikla moderná divadelná hra *Mandragora*. Získala obrovský úspech, dokonca sa v roku 1519 hrala aj v Ríme pre pápeža Leva X. V tom istom roku došlo k dvom úmrtiam, ktoré zasiahli jeho vtedajší život. Prvým bola smrť Cosima Rucellai, ktorý mu vrátil stratenú sebadôveru a bol jeho konštruktívnym kritikom, a druhá smrť postihla 4. mája Lorenza di Piero de' Medici, len pár mesiacov pred jeho dvadsiatimi siedmimi narodeninami. Pre Machiavelliho toto znamenalo novú nádej. V tejto chvíli si uvedomil, že práve literatúra mu ponúka šancu na návrat do verejného života. V marci roku 1520 mu jeho priateľ Lorenzo Strozzi sprostredkoval krátke stretnutie s novým vládcom Giuliom de' Medici.

¹⁴Rucellajské záhrady boli založené humanistom Bernardom Rucellai, na florentskom predmestí, určené pre schôdzky a debaty filozofov a literátov.

O niekoľko týždňov neskôr dostal Machiavelli radu drobných úloh, týkajúcich sa nevýznamných nedorozumení a obchodných stykov. Aj keď to neboli úlohy hodné bývalého najvýznamnejšieho vyslanca Florencie, Machiavelli veril, že je to len príprava k niečomu dôležitejšiemu. V júni 1520 ho Giulio de' Medici znova povolal, aby s ním prejednal možnosť spísania dejín Florencie.

Machiavelli sa samozrejme hneď vrhol do písania, a tak ako v dobe keď pracoval na diele Vladár v rokoch 1513 a 1514, väčšinu roku strávil na rodinnom statku a len čas od času sa vracal do Florencie. Jeho dejiny dostali názov *Istorie fiorentine* (Florentské letopisy). Najproblematickejším rysom celej práce bola potreba uspokojiť Medicejských ako sponzorov diela, ale zároveň zachytiť dejiny presne a pravdivo.¹⁵

3.5 Záverečné roky

V roku 1524 sa stále častejšie vracal do Florencie. Údajným dôvodom bola jeho známosť s Barbarou Salutati Raffacaniovou, do ktorej sa okamžite zamiloval. Barbara sa tiež stala jeho múzou a inšpirovala ho, aby pre ňu napísal divadelnú hru. Hra Clizia mala premiéru 13. januára 1525. Bola to hra vyvolaná utrpením, ktoré prežíval kvôli svojej osudovej láske k Barbare, i keď Machiavelli – na rozdiel od svojho smutného hrdinu Nicomaca – takmer iste dosiahol splnenie svojej sexuálnej túžby po krásnej herečke.¹⁶ Roku 1525 dokončil dielo Florentské letopisy. Obsahovo siahajú až po smrť Lorenza Nádherného roku 1492. V júni si zaistil audienciu u pápeža, aby mu dielo predal. Ešte pred odchodom z Ríma ho Klement znovu dosadil do funkcie poradcu a zvláštneho vyslanca. Toto znamenalo, i keď len na veľmi krátky čas, obnovenie jeho politického pôsobenia. Tak ako niekedy Soderinimu, radil teraz pápežovi Klementovi VII. ako si poradiť s nepriateľom, ktorým bol cisár Svätej rímskej ríše s podporou Španielov. Ten bol po neúspešných bojoch donútený podpísať nevýhodnú mierovú zmluvu, výmenou za svoju slobodu. V roku 1527 prišla ďalšia rana v podobe plienenia Ríma vojskami na čele s veliteľom Karolom Bourbonským. Klement definitívne stratil moc nad svojím rodným mestom, jeho florentský zástupca Silvio Passerini, kardinál z Cortony bol z mesta vykázaný. Vzbúrenci narýchlo ustanovili Veľkú radu podľa vzoru Savonaroly.

¹⁵WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatel'stvo BB/art s.r.o, 2006, s. 226

¹⁶Ibid., s. 234-235

Akýsi Niccolò Capponi bol na jeden rok zvolený ako gonfalonier spravodlivosti a Florencia sa znovu stala republikou.

Machiavelli na vlastné oči videl, čo sa dialo v Ríme. Spolu s Guicciardinim plnili úlohu mierových vyjednávačov. Keď znovu dostal zvolenie na návrat do Florencie, noví vodcovia mu dali pocítiť, že v meste nie je vítaný. 10. júna dostal poslednú ranu. Opäť vzniklo Druhé kancelárstvo a Machiavelli si podal žiadosť o miesto sekretára. Zasadanie Najvyššej florentskej rady ustanovilo sekretárom Francesca Tarugiho.

Machiavelli zostal bez povšimnutia. Zjavne bol chorý už aj predtým, ale ako sa rozniesla správa, že nebol zvolený cítil sa aj osamotený, opustený. Jeho psychický stav urýchlil priebeh choroby, ktorú by sme v dnešných časoch charakterizovali ako zápal pobrušnice. Zomrel 21. júna, milovaný len svojou rodinou a najbližšími priateľmi.

4. Literárna tvorba

Machiavelliho literárna tvorba je pomerne obsiahla a dala by sa tematicky rozdeliť do niekoľkých kategórií. Keďže bol úradníkom a tajomníkom zastávajúci politickú funkciu, a taktiež ako ten, ktorý sa nedokáže veciam len prizerať a nebojí sa verejne vyjadriť svoj názor, najznámejšiu a najrozsiahlejšiu časť tvoria jeho politické spisy, traktáty, listy.

V máji roku 1499 vyšiel jeho prvý politický text *Discorso fatto al magistrato dei dieci sopra le cose di Pisa* (Reč o Pise). V období jeho zahraničných misií v roli vyslanca florentského mestského štátu, v rokoch 1500-1512, mal možnosť stretnúť kráľov, pápeža, cisára a mnoho ďalších významných osobností. V tomto období Machiavelli napísal celú radu politických dokumentov: *De rebus pistoriensibus* (O pistojských záležitostiach), *Del mondo di trattare I popoli della Valdichiana ribellati* (Ako jednať so vzbúrenými obyvateľmi Valdichiany), *Rapporto di cose della Magna* (Správa o nemeckých záležitostiach), *Ritratto di cose della Magna* (Popis nemeckých záležitostí), *Ritratto di cose di Francia* (popis francúzskych záležitostí), *Discursus de pace inter imperatorem et regem* (Reč o mieri medzi cisárom a kráľom), *Compendium rerum decennio in Italia gestarum* (Prehľad talianskych udalostí posledného desaťročia), *Sommario delle cose della città di Lucca* (Súhrn vecí mesta Lucca).

Ďalšie významné obdobie pre jeho literárnu tvorbu prichádza v čase jeho exilu¹⁷. Práve počas týchto rokov – 1513-1520 vznikli jeho najvýznamnejšie diela. Traktát *Il Principe* (Vladár) vznikol v období od júla do decembra roku 1513. Ďalším významným historicko-politickým traktátom sú *Discorsi sopra la prima Deca di Tito Livio* (Rozpravy o prvej dekáde Tita Livie). Dielo ako komentár k prvým desiatim knihám dejín Tita Livie je obsiahnuté v troch knihách. Machiavelli ho venoval svojim najbližším priateľom z Rucellaiských záhrad, ktorí ho povzbudzovali v jeho tvorbe. Rozpravy sa dajú považovať za dielo úzko späté s Vladárom. Avšak zatiaľ čo Vladár pojednáva o činoch vodcov a je príručkou ctižiadostivého panovníka, v Rozpravách sa Machiavelli sústreďuje na prostý ľud a jeho úlohu pri správe úspešného spoločenstva.¹⁸ Z roku 1522 pochádza jeho politicko-vojenský traktát *Dell'arte della Guerra* (O vojenskom umení). Po návrate z exilu, keď znova obnovil svoje styky s Florenciou, roku 1520, na pokyn florentskej univerzity vypracoval svoje *Istorie fiorentine* (Florentské letopisy). Popis dejín začína založením mesta Florencie, jeho vnútornými záležitosťami, a až od roku 1431 sa venuje podrobnému popisu celého diania v tomto mestskom štáte.

¹⁷ Machiavelliho exil – počas rokov 1513-1520, nastal po obvinení zo spiknutia proti Medicejským, po ich návrate k moci v roku 1512.

¹⁸WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatelství BB/art s.r.o, 2006, s. 214

Dejiny sa skladajú zo štyroch častí: prvá líči udalosti v Taliansku od úpadku Rímskej ríše až po rok 1434, druhá časť začína opisom založenia Florencie až po vojnu s pápežom Inocentom VIII. Tretia časť pokračuje opisom udalostí, ktoré sa udiali do roku 1414, a štvrtá časť končí smrťou Lorenza de' Medici.

Okrem spomínaných politických spisov bol Machiavelli taktiež autorom rady literárnych diel. Medzi jeho rannými dielami nachádzame báseň v tercínach *Decennale primo* (Prvé desaťročie). Autor v nej líči udalosti počas rokov 1494-1504.¹⁹ V roku 1509 napísal naväzujúce dielo *Decennale secondo* (Druhé desaťročie), ktoré je však nedokončené. Ďalším nedokončeným dielom je alegorická báseň *Asino* (Osol). Námet čerpá z románu *Asino d'oro* (Zlatý osol), známy tiež pod titulom *Premeny*, z pera rímskeho spisovateľa a filozofa Apuleia z druhého storočia nášho letopočtu.²⁰ Vo veršoch napísal aj báseň *I Capitoli* venovanú Giovannimu Battistovi Soderinimu a básnickú zbierku *Canti carnascialeschi* (Karnevalové spevy), obsahujúcu šesť básní s morálnou tematikou.

Medzi prozaické texty patrí novella *Belfagor arcidiavolo* (Belfagor), príbeh o diablove, ktorého vlastná žena privedie do biedy a záhuby. Machiavelliho dielom o jazyku je *Discorso o dialogo intorno alla nostra lingua* (Dialóg o jazyku), kde vystúpil proti Bembovej literárnej florenčine.²¹

O Machiavelliho záujmu o rímsku komédiu svedčí i to, že preložil Terentiovu *Andriu* a imitoval Plautovu *Casinu* vo svojej druhej komédii *Clizia*.²² Protagonistom je stariec Nicomaco, ktorý sa zamiluje do Clizie a uzatvára nekalé dohody s jej budúcim ženíchom Pirrom, len aby mohol získať právo prvej noci s mladým dievčaťom. Napriek zložitej zápletke sa však Clizia s podporou svojho otca vydá za svoju skutočnú lásku, Nicomacovho syna Cleandra. Komédia s pomerne škandalóznou tematikou si získala úspech v celej krajine. Nemenej slávna bola jeho ďalšia komédia *La Mandragola* (Mandragora), pochádzajúca z roku 1518. Jej podrobnej analýze sa budem venovať v samostatnej kapitole mojej práce.

¹⁹1494-1504- historické udalosti od vojenského ťaženia Karola VIII. do Talianska až po začiatok pontifikátu pápeža Júlia II.

²⁰WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatelství BB/art s.r.o, 2006, s. 27212

²¹Pietro Bembo považoval za normatívny vzor pre literárny jazyk literárnu florenčinu trecentistov, a to konkrétne pre poéziu Petrarca a pre prózu Boccaccia.

²²PELÁN, Jiří. *Slovník italských spisovatelů*. Praha: Libri, 2004, s. 458

5. Dielo Vladár

5.1 Obecné informácie

Machiavelli sa písaniu svojho diela venoval od júla do decembra roku 1513. Takmer dvadsať rokov kolovalo dielo len v podobe rukopisov. Vydané bolo až päť rokov po smrti autora, teda v roku 1532. Svoju pozornosť zamerlal na súčasný politický život a tento spis bol určený de facto ktorémukoľvek vládcovi danej doby, predovšetkým však Lorenzovi II. de' Medici (budúcemu urbínskemu vojvodcovi), ktorý bol v tom čase vládcom Florencie, a preto sa Machiavelli rozhodol venovať dielo Vladár práve jemu. Aj keď sám zastával názor, že Lorenzo nie je ten pravý vládca, ktorý by bol schopný použiť tento cenný materiál vo svoj prospech, a taktiež hlavne na zmenu diania v krajine, situácia v ktorej sa nachádzal mu neumožňovala iné východisko ako si vybrať práve tohto muža za patróna svojho diela. Okrem iného to bola tiež autorova snaha predložiť Medicejským dôkaz verejnej oddanosti.

Žiadny iný autor pred Machiavellim, sa nepokúsil a vytvorenie obdobného diela. Ako tvrdí vo svojej úvahe Antonio Gramsci: „*Tra l'utopia e il trattato scolastico, le forme in cui la scienza politica si configurava fino al Machiavelli (...)*.“²³ Machiavelli nebol obyčajným občanom a to čo svojim spisom ponúka, je plodom takmer dvoch desaťročí jeho úvah a pozorovaní. Po trinástich rokoch vo verejných službách Florencie a usilovnému štúdiu prevažne antických autorov, mal vskutku mnoho materiálu.²⁴

O všetkých týchto veciach premýšľal a uvažoval už pred pádom Soderiniho vlády, avšak jeho práca mu neumožnila dať jeho myšlienky na papier. K tomuto došlo až počas doby jeho exilu, kedy dostal čas a priestor svoje myšlienky sformulovať.

Dielo je analýzou skutočných udalostí, tak ako sa stali, a taktiež tak ako ich videl samotný autor, ktorý žil v dobe, keď sa všetko o čom píše odohrávalo, a vďaka svojej práci pre Florenciu ako samostatný mestský štát, bol svedkom mnohých kľúčových udalostí, ktoré detailne popisuje vo svojom najvýznamnejšom diele.

Vo svojom Vladárovi prejavuje Machiavelli úplnú otvorenosť, rýdzu logiku a ako britvu ostrú, nesentimentálnu inteligenciu, pretože – ako opakovane zdôrazňuje – sentiment a moc sa vzájomne vylučujú.²⁵

²³GRAMSCI, Antonio. *Notte sul Machiavelli, sulla politica e sullo stato moderno*. Torino: Einaudi, 1949, s. 3 „Pred vznikom Machiavelliho politického diela sa politická veda javila ako niečo medzi utópiou a scholastickým traktátom.“

²⁴BAUER, František. *Machiavelli a machiavelismus*. Praha: Václav Petr, 1940, s.10

²⁵WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatel'stvo BB/art s.r.o, 2006, s. 210

Jeho analýza skutočnosti je teda objektívna, neskreslená kresťanskou vierou či sentimentalitou. Ako tajomník Florencie mohol viesť rozhovory s významnými osobnosťami danej doby. Jeho Vladár je tak dokonale presvedčivý a s istotou môžeme tvrdiť, že nejde len o autorove subjektívne názory.

Kresťanstvo je pre neho niečo ako privátna záležitosť a v rozhodnutiach vládca ako aj človeka, všeobecne nehrá žiadnu významnú úlohu. V mnohých kapitolách sa zdá, akoby Machiavelli odmietal kresťanské hodnoty a vôbec to, čo človek považuje za čestné a dobré.

Nie je to celkom tak. Zastáva názor, že je dôležité, a pre vládca ako aj samotný ľud prospešné, aby bol vládca silný a chladný, teda ochotný jednat' v rozpore so všeobecne uznávaným dobrom.

Najvyššou hodnotou pre neho bola cnosť (taliansky „virtù“). Všeobecne sa za cnostného človeka považuje ten, ktorý jedná spravodlivo, šľachetne a čestne. Pre Machiavelliho to však znamenalo niečo celkom iné. Cnosť považoval za ctižiadosť, odvahu a odhodlanie daného vládca. Ako sám tvrdí, táto vlastnosť síce sama o sebe kniežati nezaručí úspech, na druhej strane, bez nej je odsúdený k neúspechu.

„Machiavelli conosce i rischi dell' innovazione; ma proprio quest' innovazione bisogna ora tentare.“²⁶

Na základnej rovine vzniklo dielo preto, aby objasnilo súčasný politický život a stalo sa akousi všeobecnou príručkou ktorémukol'vek vhodnému vládcovi, v tom čase spomínanému Lorenzovi II. de' Medici. Avšak dielo tento zámer ďaleko presiahlo, dokonca sa stalo jednou z najvýznamnejších a najpresvedčivejších politických štúdií. Záležitosti, ktorými sa autor vo svojom spise zaoberá sa netýkajú len udalostí a ľudí žijúcich v jeho dobe, naopak sú nadčasové práve tak ako nadčasové je samotné dielo.

²⁶BORSELLINO, Nino. *Niccolò Machiavelli*. Bari: Laterza e Figli, 1986, s. 67

„Aj keď Machiavelli pozná risky, ktoré so sebou prinášajú zmeny a inovácie, práve túto zmenu je potrebné vyskúšať.“

5.2 Tematická osnova diela

„Lo introduce la dedica a Lorenzo di Piero de' Medici (non più a Giuliano, come preannunciato nella lettera al Vettori), compassata presentazione delle qualità teoriche e formali del Principe e rivelazione delle speranze che lo scrittore ripone nel successo della sua opera.“²⁷

V prvých troch kapitolách diela Vladár, rozdeľuje Macchiavelli teoreticky všetky štáty na republiky alebo kniežatstvá. Ďalej sa autor venuje podrobnému popisu vlád v daných kniežatstvách a taktiež akým spôsobom týchto vlád dosiahnuť. Či už udržaním si dedičného vladárstva, kedy stačí aby panovník neprekračoval poriadok zavedený jeho predkami alebo podrobením si obyvateľstva vyhubením predošlého panovníckeho rodu a jeho zvyklostí.

Kniežatstvá sa teda získavajú buď s pomocou cudzích zbraní a cudzej sily alebo len vlastnej spôsobilosti alebo riadením šťasteny či vynaliezavosti.

Ďalej, od spôsobu získania vlády podľa typu kniežatstva prechádza k teoretickému popisu vojska, ktoré dokladá exaktnými príkladmi národov a ich jednotlivých vojsk, pochopiteľne poukazuje na chyby, ktorých sa dopustili. Autor ponúka teóriu rozdelenia vojsk, popisuje vladárove vojenské povinnosti, spôsob, akým si vojakov vyberať a ktoré armády si voliť.

Od pätnástej kapitoly sa dielo zaoberá samotným vladárom a teda jeho vlastnosťami, chovaním, schopnosťou rozhodovania a voľby pravidiel, ktorými sa bude jeho ľud riadiť. Autor predkladá svoje teórie ako sa má vládca či panovník správať, aby získal vážnosť a rešpekt a tak sa vyhol nenávisti a opovrhovaniu, ktoré by mohli znamenať koniec jeho vlády.

V poslednej časti svojho spisu Macchiavelli hovorí o ministroch, ľuďoch okolo vladára, ktorých by mal panovník na jednej strane počúvať a zohľadňovať ich rady, na druhej strane nenechať sa ovplyvniť zlými rozhodnutiami, ktoré by mohli prameniť len z ich vlastného záujmu.

Dvadsať piata kapitola je tematicky mierne odlišná a hovorí o šťastene a jej moci v živote panovníka. V Machiavelliho dobe zovšeobecnel názor, že pozemské veci sú podriadené Bohu a takzvanému šťastiu, do takej miery, že človek ich len ťažko môže ovplyvniť alebo zmeniť.

²⁷BORSELLINO, Nino. *Niccolò Machiavelli*. Bari: Laterza e Figli, 1986, s. 63

„V úvode diela je venovanie Lorenzovi Piero de' Medici (už nie Giulianovi, ako to bolo avizované v korešpondencii s Vettori), doplnené predložením teoretických a formálnych kvalít diela, taktiež odhalením autorovej nádeje v to, že mu jeho dielo prinesie úspech.“

Autor sa čiastočne prikláňal k tomuto názoru, avšak šťastie – „fortuna“ je pre neho niečo viac, niečo ako cnosť, taktiež prejav našej slobodnej vôle. Podľa neho šťastie rozhoduje o polovici našich skutkov, ale stále máme voľnú ruku, aby sme mohli ovplyvniť tú druhú polovicu. Tú je človek schopný ovplyvniť sám pomocou svojej vlastnej vôle, energie a sily, čo Machiavelli označuje pojmom „virtù“, ktoré umožňuje vládarovi bojovať s nepriazňou osudu a vrtkavosťou šťasteny.

5.3 Popis politických princípov na pozadí historických súvislostí

Ako som už spomenula, v úvodných kapitolách svojho spisu sa autor venuje štátom, ktoré rozdeľuje na republiky a kniežatstvá. „*Tutti gli stati, tutti e' dominii che hanno avuto e hanno imperio sopra gli uomini, sono stati e sono e repubbliche o principati. E' principati sono, o ereditarii, de quali el sangue del loro signore, ne sia suto lungo tempo principe, o e' sono nuovi.*“²⁸ Machiavelli popisuje ako kniežatstvá riadiť, spravovať a zachovať. Tvrdí, že dedičné štáty sa zachovávajú omnoho ľahšie ako tie nové. Ľudia sú zvyknutí na vládnu dynastiu a jej zákony, a teda stačí keď nový panovník tento poriadok nenaruší a ľud mu bude naklonený celkom prirodzene. Pozornosť upriamuje na zmiešané kniežatstvá, a to konkrétne tie, ktoré vznikli pripojením nového územia k dedičnému. Ako historický príklad uvádza podmanenie Neapolska španielskym kráľom. Ľudia vo všeobecnosti privítajú akúkoľvek zmenu. „*Gli uomini mutano volentieri signore, credendo migliorare, e questa credenza gli fa pigliare l'arme contro a quello; di che e' s'ingannano, perché veggono poi per esperienza avere peggiorato.*“²⁹ Tu sa vládár môže ujať vlády len vyhubením predošlého rodu, avšak zachovaním zákonov, aby čo najskôr tvoril so štátom jednotný celok.

V prípade, že panovník získa vládu nad územím s inými zákonmi, mravmi, dokonca jazykom, Machiavelli na základe svojho pozorovania odporúča taktiež preložiť svoje sídlo do novo dobytej oblasti a založenie aspoň dvoch kolónií, čím si definitívne upevní svoje postavenie.

So získavaním nového vladárstva súvisí aj ubližovanie poddaným, či už pobytom vojska na novom území alebo inými príkormi sprevádzajúcimi nastolenie novej vlády.

²⁸ MACHIAVELLI, Niccolò, *Il Principe*. In: MARTELLI, Mario. Niccolò Machiavelli Tutte le opere. Milano: Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, 1993, s.258.

MACHIAVELLI, Niccolò. *Vládár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vyvavateľstvo Tatran, 1968, s. 11. „Všetky štáty a všetky vlády, ktorým ľudia boli a sú poddaní, boli a sú alebo republiky alebo kniežatstvá. Kniežatstvá sú alebo dedičné, kde vládne panujúci rod veľmi dlho, alebo sú nové.“

²⁹ *Ibid.*, s.258

MACHIAVELLI, Niccolò. *Vládár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vyvavateľstvo Tatran, 1968, s. 11. „Ľudia radi menia pána v nádeji, že si polepšia, a v tejto nádeji sa chopia zbraní proti svojmu vládarovi, a práve v tom sa klamú, lebo skúsenosť ich poučí, že sú na tom horšie.“

Postupne sa teda stanú vladárovými nepriateľmi nie len všetci tí, ktorým ublížil, ale aj tí, ktorí mu dopomohli k moci, ak ich nemôže odmeniť tak ako to od neho očakávajú. Keďže proti nim nemôže tvrdo zakročiť, pretože im je zviazaný, ani ten najlepšie ozbrojený vládca sa teda nezaobíde bez priazne domáceho obyvateľstva na novom území. Príkladom z histórie bol vstup kráľa Ľudovíta XII³⁰ do Talianska, o čo sa zapríčinili Benátčania, ktorí chceli získať jeho príchodom polovicu Lombardska. Keď sa však zmocnil Milána, namiesto toho aby zabezpečil ochranu a bezpečnosť všetkým svojim spojencom, pomáhal pápežovi Alexandrovi VI. získať Romagnu. Tým oslabil seba a navyše pridal cirkvi svetskú moc k jej už aj tak veľkej duchovnej moci. Aby získal Neapolsko, urobil ďalšiu chybu a rozdelil sa o moc so Španielskom. Ľudovít sa teda dopustil spomínaných chýb a to konkrétne tým, že do krajiny priviedol mocného cudzinca, nevybudoval si v krajine sídlo ani kolónie a hlavne pripravil o vládu Benátčanov. Okolnosti teda dokazujú, že o veľkosť cirkvi a španielskej prevahy sa zaslúžilo práve Francúzsko. Toto je dôkazom, že Machiavelli mal pravdu v tom, čo vysvetľoval rouenskému kardinálovi Georgesovi d'Amboise, ktorý povedal, že Taliani sa vôbec nevyznajú vo vojenskom umení. Machiavelliho reakciou bolo, že naopak Francúzi neovládajú to štátnické. Ako príklad uviedol spomínaného kráľa Ľudovíta XII, ktorý túžil po ovládnutí krajiny. Machiavelli mu vysvetlil, že keďže šlo o krajinu s inými zvykmi, jazykom a kultúrou, mal by sa štát spojiť so štátmi, ktoré sú mu naklonené, teda Florencia, Bologna, Ferrara, čím by ľahko porazil napríklad Benátky a pápežský Rím.

V ďalších kapitolách, konkrétne šiestej a siedmej sa Machiavelli už nezaobera získať a udržať vládu v kniežatstve ale spôsobom, akým k nej panovník prišiel. Či šlo o jeho vlastnú silu a schopnosť alebo sa o jeho úspech pričínila náhoda a šťastie, súhrn okolností predurčených jeho osudom. „*Quelli e' quali per vie virtuose, simili a costoro, diventano principi, acquistano el principato con difficoltà, ma con facilità lo tengono.*“³¹

Tí, ktorí sa stávajú vladármi vlastnou zásluhou, nadobúdajú kniežatstvá veľmi ťažko, pretože nič nesprievádza také nebezpečenstvo ako zavedenie nového poriadku, hlavne medzi tými, ktorým sa za starých zákonov viedlo dobre a tak neveria v čokoľvek nové, a až získaná skúsenosť ich bude musieť presvedčiť nezvratnými dôkazmi.

³⁰Ľudovít XII – kráľ na francúzskom tróne v rokoch 1498-1515, dynastia Valois, na trón nastúpil po smrti jeho predchodcu Karola VIII.

³¹ MACHIAVELLI, Niccolò, Il Principe. In: MARTELLI, Mario. Niccolò Machiavelli Tutte le opere. Milano: Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, 1993, s.265.

MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vyvavateľstvo Tatran, 1968, s.20. „Tí, ktorí vlastnou zásluhou ako spomínaní stávajú sa vladármi, ťažko nadobúdajú kniežatstvá, no ľahko si ich udržia.“

Na druhej strane je pre týchto vladárov jednoduchšie si ich vládu udržať, a pokiaľ sa im podarí pochopiť chovanie a zmýšľanie ľudu, budú môcť spravovať svoje územie bez strachu o jeho stratu a udržať ľudí v tomto presvedčení nebude vôbec náročné. Pre tých, ktorí sa dostanú k moci vďaka náhode a šťastiu, je ľahké vládu získať, avšak oveľa ťažšie si ju udržať. Na ceste k svojmu cieľu sa nestretávajú s mnohými prekážkami. Tie nastanú až keď sa zmocnia vlády. Títo vladári závisia od šťastia a tých, čo ich urobili veľkými, a tieto dve veci sú veľmi nestále a menlivé. Nevedia a nemôžu si udržať svoje postavenie. Väčšina týchto vládcov je odkázaná na podplácanie svojich spojencov a kvôli nedostatkom skúseností nie sú schopní ani odolať svojmu nepriateľovi. Čokoľvek, čo veľmi rýchlo vznikne, nemôže tak rýchlo „zapustiť korene“, a tak je v stálom ohrození pred akýmkoľvek nebezpečím. Autor uvádza ako príklady dvoch panovníkov, ktorí získali vládu vlastnou schopnosťou alebo takzvaným šťastím, a tými sú Francesco Sforza³² a Cesare Borgia. Francesco Sforza sa svojou šikovnosťou a obratnosťou stal zo súkromnej osoby milánskym vojvodcom, a čo získal ľahko si zachoval, na druhej strane Cesare Borgia sa stal vladárom vďaka svojmu otcovi, a keď toto šťastie v podobe jeho podpory pominulo, prestal byť úspešným panovníkom, aj keď nič nezanedbal a robil všetko presne tak ako by mal robiť opatrný a statočný panovník. Podľa autora, fakt že v podstate nič nedosiahol, nebolo jeho chybou. Podľahol neobyčajnej zlobe osudu.

Machiavelli spomína ešte dva spôsoby, ako sa súkromná osoba môže stať kniežat'om, a to buď zločineckou a nečestnou cestou alebo z priazne a vôle ľudu. Ten, čo sa zmocní vlády musí vykonať všetky krutosti naraz, aby ich nemusel opakovať a vracať sa k nim každý deň, čím by znepokojil obyvateľstvo a musel si ho získať dobrodením. Zlo treba vykonať vždy naraz, aby menej bolelo, dobrodenie však musíme konať pomaly, aby sa lepšie vychutnalo.³³

Z toho vyplýva, že aby sa človek vedel ujať vlády prvým spôsobom, musí to byť niekto veľmi tvrdej povahy, schopný vykonať krutosti a surovosti vo svoj prospech. Druhým spôsobom, ako som už spomenula je získanie moci a vlády vďaka priazni občanov. Vladár ju získa buď z vôle veľkých alebo malých, teda šľachty alebo ľudu. Ťažšie si vládu udrží ten, ktorému k nej dopomôže bohatá šľachta, pretože taký vladár má okolo seba veľa seberovných ľudí a teda nemôže vládnuť a rozkazovať tak, ako by sám chcel. Vladár z vôle ľudu, má okolo seba len málo takých, ktorí by ho nechceli poslúchať.

V tomto prípade je dôležité aby vladár žil s ľuďom, udržiaval s ním priateľstvo, a to najmä tým, že ho nebude utláčať, pretože to si ľud žiada zo všetkého najviac.

³²Francesco Sforza- prvý milánsky vojvoda rodu Sforza a veliteľ nájomnej (žoldnierskej) talianskej armády.

³³MACHIARELLI, Niccolò. *Vladár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1968, s. 28

V desiatej kapitole svojho spisu Machiavelli popisuje ako udržať štát v dobe ohrozenia či stretu s nepriateľom. Sebestačný vládca má dostatok obyvateľstva a peňazí postaviť vlastné vojsko a zviať bitku s akýmkoľvek nepriateľom. Tí, ktorí sú odkázaní na cudziu pomoc sa musia opevniť dokonalými hradbami. Ten vládca ktorý má silne opevnené mesto a medzi obyvateľmi nevyvoláva nenávisť, sa nemusí báť útoku. Ľudia sa totiž vyhýbajú podujatiam, ktoré sú spojené s ťažkosťami a pri dlhom obliehaní opevnenia by určite stratili trpezlivosť. Autor ďalej upozorňuje, že je dôležité venovať sa výstavbe pevných hradieb a výzbroji armády už v pokojných časoch a nečakať kým dorazí vojnové obdobie.

Jedenásta kapitola je tematicky mierne odlišná a píše sa v nej o cirkevných kniežatstvách. Podľa Machiavelliho je možné ich získať buď vlastnou zásluhou alebo šťastím, čo v podstate znamená stať sa pápežom. V oboch prípadoch je udržanie daného územia veľmi jednoduché. Ľudia, bez možnosti voľby nového vládcu, žijú podľa nemenných zákonov a pravidiel, ktoré im určuje akože božská moc. Cirkevné zákony sú tak mocné, že svojich vládcov udržia pri moci bez ohľadu na to ako konajú alebo žijú. Narastajúca moc cirkvi v daných rokoch mala veľký vplyv na zmýšľanie a správanie ľudí. „*Una parte importante del moderno Principe dovrà essere dedicata alla quistione di una riforma intellettuale e morale, cioè alla quistione religiosa o di una concezione del mondo.*“³⁴

Pred nástupom Alexandra VI.³⁵ sa o obmedzenie pápežskej moci starali hlavne rímski baróni, rozdelení na Orsiniovcov a Colonnovcov. Ani jednému pápežovi sa nepodarilo pokoriť tieto skupiny. Až keď sa zjavil spomínaný pápež Alexander VI., všetkým ukázal čo pápež, ktorý ma peniaze a vojsko, dokáže. Prostredníctvom svojho syna Cesareho, zvaného vojvoda z Valentina a Francúzov položil cirkvi silné mocenské základy, na ktorých stavali mnohí jeho nasledovníci.

Dvanástou kapitolou sa začína časť diela, ktorá sa venuje výhradne vojsku. Machiavelli skúma a popisuje útočnú a obrannú silu, ktorú kniežatstvá nevyhnutne potrebujú. Dobré zákony a dobré vojsko sú základmi všetkých štátov – starých, nových či zmiešaných.

³⁴GRAMSCI, Antonio. *Notte sul Machiavelli, sulla politica e sullo stato moderno*. Torino: Einaudi, 1949, s. 8 „Dôležitou súčasťou moderného vládcu je otázka reformy intelektu a morálky, čím sa myslí náboženská otázka, alebo otázka chápania sveta.“

³⁵Alexander VI. – vlastným menom Rodrigo Borgia, hlava katolíckej cirkvi v rokoch 1492-1503. Otec Cesareho, vojvodu z Valentiny, Francúzska.

Vojsko, ktorým panovník bráni svoj štát je buď vlastné, žoldnierske, pomocné alebo zmiešané. Žoldnierske a pomocné vojská sú nebezpečné. Kto opiera svoj štát o žoldnierske zbrane, nikdy nebude pevný a bezpečný.

Také vojsko nie je svorné, je ctižiadostivé, nedisciplinované, nespoľahlivé, odvážne proti priateľom a zbabelé proti nepriateľom. Vojaci netúžia za svoj štát a svojho vládaru umrieť. Jedinou príčinou ich účasti na bojisku je žold, ktorý za to dostávajú. Problém, ktorý nastal v Taliansku bol ten, že narastajúca moc cisára a pápeža spôsobila, že sa krajina začala rozpadáť na veľa štátov, mnohé mestá sa so zbraňou v ruke postavili proti šľachte, v mnohých ďalších mestách sa obyčajný občan stal vládarom. Tak sa Taliansko dostalo do rúk cirkvi a niekoľkých republík a keďže kňazi ani občania neboli zvyknutí používať zbrane, začali si najímať do svojich služieb cudzie vojská. Takisto vhodné nie je ani pomocné vojsko, ktoré hľadá predovšetkým na svoje vlastné záujmy. Ak vládcu, ktorý si ho privolá na pomoc, vďaka nemu vojnu vyhrá, je mu zaviazaný a stane sa zajatcom tohto vojska. „*Uno principe, pertanto, savio, sempre ha fuggito queste arme, a voltosi alle proprie; e ha volsuto piuttosto perdere con li sua che vincere con gli altri, iudicando non vera vittoria quella che con le armi aliene si acquistassi.*“³⁶ Z popisov a úvahách o vojsku teda jasne vyplýva, že žiadne kniežatstvo nemôže byť bezpečné bez vlastného vojska. Dostane sa tak do nestálych rúk osudu a jeho moc bude len akousi povest'ou, ktorá nie je založená na pravde. Z histórie uvediem príklad konfliktu Florencie s mestom Pisa. Už roku 1406 si Florencia Pisu násilne podrobila. K zmene došlo počas Savonarolovej vlády, vpádu francúzskej armády do severného Talianska a mierových dohôd s Karolom VII., kedy Pisa opäť získala svoju samostatnosť. Po páde Savonaroly a zmene režimu republika znova zahájila priamy útok na mesto. Veliteľom žoldnierskej armády bol Paolo Vitelli, ale Pisania, ktorí bojovali za vlastné prežitie použili vlastnú armádu, čo im prinieslo úspech a florentské žoldnierske vojská svoj boj prehrali.

„*Ogni formazione di volontà collettiva nazionale-popolare è impossibile, se le grandi masse dei contadini non irrompono simultaneamente nella vita politica.*“³⁷

³⁶ MACHIAVELLI, Niccolò, *Il Principe*. In: MARTELLI, Mario. *Niccolò Machiavelli Tutte le opere*. Milano: Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, 1993, s.277.

MACHIAVELLI, Niccolò. *Vládár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1968, s.20. „Preto sa múdry vládar vždy chráni cudzieho vojska a radšej sa prikláňa k svojmu vlastnému; radšej chce prehrať so svojím vojskom, ako zvíťaziť s cudzím, lebo vie, že nie je to naozajstné víťazstvo, ktoré dosahujeme cudzími zbraňami.“

³⁷GRAMSCI, Antonio. *Notte sul Machiavelli, sulla politica e sullo stato moderno*. Torino: Einaudi, 1949, s. 7 „Akékoľvek budovanie verejného záujmu národa nie je možné, ak masy obyvateľstva súčasne nepreniknú do politického života.“

V tomto prípade, zapojenie obyvateľov do vlastného vojska bude znamenať, že im na víťazstve, teda všeobecnom „dobre“ pre všetkých, bude skutočne záležať.

V ďalšej kapitole Machiavelli radí samotnému vladárovi ako by sa mal správať a uvažovať v súvislosti s jeho vojskom. Vladár nesmie mať iný cieľ alebo predmet záujmu ako vojnu, jej organizáciu a poriadok, lebo vojna je jeho jediným remeslom a patrí tomu, kto rozkazuje. Má nielen moc vladárov vplyv udržať, ale dokonca spraviť úspešného vladára zo súkromnej osoby. Nejde však len o udržanie si vlastnej moci, ale taktiež o všetko čo musí panovník ovládať a spraviť, aby si vedel poradiť s nepriateľmi. Vladár musí rozumieť svojmu vojsku, inak si ho vojaci prestanú vážiť, a tak by im ani on sám nemohol dôverovať. Nikdy nesmie odtrhnúť pozornosť od svojho vojska a dbať na vojenský výcvik, hlavne v čase mieru, kedy je viac príležitostí na fyzické cvičenia ako za vojny. Ďalej autor radí panovníkovi, aby cvičil a rozvíjal vlastné telo ale aj myseľ. Mal by dokonale poznať svoju krajinu, čítať dejiny a rozjímať o skutkoch veľkých ľudí.

Od pätnástej kapitoly sa autor zaoberá výhradne vlastnosťami vladára. Popisuje tie, ktoré sú nevyhnutné pre získanie a udržanie jeho moci, ako aj vlastnosti, ktoré by mu mohli viac uškodiť ako pomôcť, a preto by sa im mal vyvarovať. To, čo si o vládcovi myslí jeho ľud, šľachta, dokonca jeho nepriatelia je dôležitá a závažná vec, na druhej strane panovník nikdy nebude schopný vyhovieť každému. To, čo jedni považujú za skúpe iní za štedré, márnivé za lakomé, ukrutné za súcitné, rozvážne za ľahkomyselné. Nikto nemôže byť dokonalý a mať všetky len tie dobré vlastnosti, ale môže sa naučiť jednať podľa toho, ako si to daná situácia vyžaduje, alebo sa teda o to aspoň pokúsiť. Je totiž veľký rozdiel medzi tým ako sa žije, a tým ako by sa malo žiť, a ten, kto si nevšíma, čo sa robí a radšej sa drží toho, čo by sa malo robiť, skôr padne, ako sa zachová.³⁸

Prvá vlastnosť, nad ktorou sa autor zamýšľa je štedrosť. Je všeobecne dobré, ak nás ľudia považujú za štedrých. Na druhej strane, kto preukazuje štedrosť, stráca možnosť užívať si ju a tým sa stáva chudobným, čo môže spôsobiť, že ľudia ním začnú opovrhovať a prestanú si ho vážiť. Hromadenie peňazí či bohatstva sa nepovažuje za cnosť. Vďaka tomu však vládca nezdieľa svoj ľud, nezaťažuje ich daňami, výpravy môže viesť z úspor, nemusí ľuďom siahať na majetok. Ak knieža nemôže byť štedrý bez vlastnej škody, nesmie sa starať o to, že ho ľud považuje za skúpeho.

³⁸MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1968, s. 40

Naopak, bude považovaný za štedrejšieho, keď ukáže, že je schopný viesť vojnu, podniknúť výboje proti nepriateľovi bez zaťaženia obyvateľstva poplatkami.

V sedemnásťkej kapitole Machiavelli skúma, či má dať vládár prednosť popularite alebo rešpektu, a teda vzbudzovať lásku alebo strach. Rešpekt si vládca môže získať svojím správaním, múdrymi rozhodnutiami a dobre vedenými vojnami.

Autor sa prikláňa k rešpektu, pretože popularita neprináša úctu poddaných, naopak, dokonca nenávisť spojencov. Keď ide o to, či byť obávaným alebo milovaným, najlepšia možnosť je preukazovať rovnako obidve vlastnosti. To je však veľmi ťažké dosiahnuť, a preto je lepšie byť viac obávaným, vzhľadom na nestálosť a nevďačnosť ľudí všeobecne. Byť obávaným však neznamena byť nenávideným. Tomu sa vládca vyhne tým, že svojím poddaným nesiahne na ich ženy a ich majetok. Ďalej autor skúma ako a kedy by mal vládár plniť a dodržať svoje slovo. Panovník môže jednať ako charakterný človek, ktorý jedna morálne a teda vždy dodrží svoje slovo a splní to, čo sľúbi. Na druhej strane je dôležité aby bol dôvtipný a vedel zhodnotiť situáciu. „*E se gli uomini fussino tutti buoni, questo precetto non sarebbe buono; ma perché sono tristi, e non la osservarebbono a te, tu eriam non l'hai ad osservare a loro. Né mai a uno principe mancorono cagioni legittime di colorire la inosservanzia.*“³⁹ Príkladom takého človeka bol Alexander VI. Nerobil nič iné, ako klamal ľudí a nemyslel na nič iné ako nájsť niekoho ďalšieho, koho by mohol oklamať. Predsa však sa mu vždy vydaril podvod, lebo svet z tejto stránky veľmi dobre poznal.

Po tom, čo sa v predošlých kapitolách Machiavelli zmienil o najdôležitejších vlastnostiach, v devatnásťkej kapitole uviedol všeobecné pravidlo, a teda že vládár sa má snažiť vyhnúť všetkému, čím by vyvolával nenávisť a opovrhovanie. Nenávisť vyvolá, ako som už spomenula tým, že bude chamtivý a bude sa chcieť zmocniť majetku a žien svojich poddaných. Pretože kým sa ľudom neberie majetok a česť, sú spokojní. Vládca nikdy nesmie pôsobiť ako nestály, ľahkomyselný, bojácny či nerozhodný. Musí dbať na to, aby vo všetkých jeho činoch ukázal svoju odhodlanosť, inteligenciu, dôvtip a silu. Vládca teda nemusí mať všetky dobré vlastnosti, ale musí vzbudiť dojem, že mu nechýbajú. Ak sa mu podarí udržať ľud v mieri a spokojnosti, vyhne sa hrozbe sprisahania ľudí proti jeho osobe.

³⁹ MACHIAVELLI, Niccolò, Il Principe. In: MARTELLI, Mario. Niccolò Machiavelli Tutte le opere. Milano: Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, 1993, s.283

MACHIAVELLI, Niccolò. *Vládár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vyvavateľstvo Tatran, 1968, s.20. „Keby všetci ľudia boli dobrí, táto rada by nebola dobrá; ale pretože sú ľudia zlí a nespili by slovo, dané tebe, ani ty ho nemusíš splniť. A vládár vždy mal oprávnené príčiny predstierať, že zabudol splniť slovo.“

Autor pripomína, že nenávisť sa vzbudzuje práve tak dobrými skutkami ako aj zlými. Preto, ak si chce vládár udržať štát, často je nútený nebyť dobrý.

Dvadsať kapitola sa zaoberá otázkou pevností. Pre udržanie moci je okrem správania, vlastností, činov, schopností a náhodných okolností rovnako dôležitá a užitočná aj stavba pevností.

Keď vládca získa moc nad štátom, mal by sa rozhodnúť, či bude pevnosti v ňom už vybudované ničť, alebo naopak sa postará o ich zveľadenie a sám začne budovať ďalšie. Tu si musí hlavne uvedomiť či získal moc priazňou ľudu alebo vlastnou silou.

*„Quello che ha più paura de' forestieri che de' populi, debbe lasciarle indietro. Alla casa Sforzesca ha fatto e farà più guerra el castello di Milano, che vi edificò Francesco Sforza, che alcuno altro disordine di quello stato.“*⁴⁰

Pevnosti pomáhajú panovníkom bezpečnejšie panovať, sú útočiskom pred protivníkmi v čase útoku. Na konci tejto kapitoly autor ešte raz zdôrazňuje, že najlepšou pevnosťou vládcu je žiť v zhode s ľuďmi a vyhnúť sa akejkoľvek nenávisti z ich strany. Z tohto môžeme dedukovať, že pokiaľ si ľudia svojho vládcu vážia a rešpektujú ho, poskytnú mu aj dobrú obranu v časoch, keď to bude nevyhnutné. Na druhej strane ani tá najdokonalejšia pevnosť nepomôže vládcovi pred silou hnevu a nenávisti vlastného ľudu. Náklonnosť a poslušnosť ľudu úzko súvisí s tým, ako si vládca môže získať vážnosť či úctu. Podľa Machiavelliho, nič nezíska vládca väčšiu vážnosť ako veľké podujatia a situácie, keď dáva seba za vzácny príklad. Musí dbať na to, aby si každým svojím rozhodnutím a všetkým čo urobí získal povest veľkého vládcu. Ďalej je dôležité aby sa vždy pridal na jednu stranu, teda buď k priateľom alebo aj nepriateľom ak si to vyžaduje situácia, nikdy však nesmie zostať neutrálnym.

Autor ďalej pripomína, že múdry vládca sa nikdy nespojí s niekým silnejším ako je on sám, pretože ak vyhrá, stal by sa jeho väzňom. Aby si vládca získal úctu u svojich ľudí, mal by sa tiež prejavovať ako milovník cností a podporovať tých, čo vynikajú v nejakom umení.

Tak ako to robil Lorenzo de' Medici, prezývaný Nádherný. Musí povzbudzovať svojich občanov, aby mohli pokojne vykonávať svoje povolanie alebo remeslo. Ďalej musí určovať odmeny tým, ktorí chcú všetko vykonať a vôbec každému, kto nejakým spôsobom chce zveľadiť mesto alebo štát. Okrem rozhodovania o spojencoch, je veľmi dôležitá voľba vládcových radcov, teda ministrov.

⁴⁰ MACHIAVELLI, Niccolò, Il Principe. In: MARTELLI, Mario. Niccolò Machiavelli Tutte le opere. Milano: Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, 1993, s. 291

MACHIAVELLI, Niccolò. *Vládca*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vyvavateľstvo Tatran, 1968, s. 54 „Ten, ktorý sa väčšmi bojí cudzincov, obíde sa bez nich. Sforzovcom väčšmi škodil a bude škodiť milánsky hrad, ktorý vystaval Francesco Sforza, ako ktorýkoľvek neporiadok v tomto štáte.“

Najlepšie môžeme posúdiť vladára a jeho intelekt a schopnosti, podľa ľudí, ktorých má okolo seba. Voľba týchto mužov ovplyvňuje dianie v štáte a taktiež meno a prestíž v zahraničí.

„*Non era alcuno che conoscessi messer Antonio da Venafro per ministro di Pandolfo Petrucci, principe di Siena, che non iudicasse Pandolfo essere valentissimo uomo, avendo quello per suo ministro.*“⁴¹ Rovnako tomu bolo aj v prípade samotného Machiavelliho. Bol dokonalým odborníkom a znalcom vecí, ktorým sa venoval a o ktorých hovoril, a aj keď samotná Florentská republika ho nedokázala patrične oceniť, ľudia s ktorými prišiel vďaka svojej práci do styku, hlavne v zahraničí, si ho veľmi vážili. Radcovia by mali pomáhať vladárovi s mnohými rozhodovaniami ohľadne štátu, avšak ich názory by nemali byť to, čo tvorí vladárovo rozhodnutie. Panovník sa samozrejme má dovoľávať ich myšlienok nápadov a názorov, ale finálne rozhodnutie má urobiť výhradne sám, a na tom si aj trvať. Aj keď nie je pravda že vládca vďačí za svoj úspech svojim radcom, pretože kto sám nie je inteligentný, nedá na múdre rady iných. Na druhej strane je dôležité, aby sa vladári a ich radcovia mohli na seba vždy spoľahnúť. Autor poukazuje tiež na veľkú chybu, ktorej sa panovníci dopúšťajú, a tou je voľba lichotníkov. Aj keď sa ľudia vo všeobecnosti radi kochajú vo svojich činoch a skutkoch, najlepším liekom proti lichoteniu je dať ľuďom najavo, že ich pravda vladára neuráža, avšak len vtedy keď on sám sa pýta na ich radu alebo názor. Pretože dobrá rada nech pochádza od kohokoľvek, musí byť sčasti aj výsledkom múdrosti vladára, a nie múdrosť vladára výsledkom dobrej rady.⁴²

Ako som už spomenula v tematickom rozdelení diela, dvadsiata piata kapitola sa venuje téme šťasteny a jej úlohy a moci v ľudskom živote. Ľudia zdieľali názor, že mnohé okolnosti v ich životoch nemôžu ovplyvniť a preto bude lepšie odovzdať sa do rúk osudu.

Machiavelli však vyjadruje názor, že toto je pravda len sčasti, šťastena hrá má svoj význam, avšak aj my sami máme veci vo svojich rukách, a teda ich môžeme ovplyvniť.

Šťastie prirovnáva k prudkej povahe rieky. A pretože je rieka taká, v čase pokoja by ju ľudia mali spútať hrádzou, aby jej nápor nebol taký bezuzdný a škodlivý, keď sa znova rozvodní. Vladár, ktorý by sa ale spoliehal len na šťastie, dlho svoju moc neudrží. Skutočne šťastný bude vtedy, keď sa jeho rozhodnutia a činy budú zhodovať s okolnosťami a naopak nešťastný vtedy, keď nebude konať podľa okolností a potrieb danej doby.

⁴¹ MACHIAVELLI, Niccolò, *Il Principe*. In: MARTELLI, Mario. *Niccolò Machiavelli Tutte le opere*. Milano: Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, 1993, s. 293

MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1968, s. 57. „Každý kto poznal pána Antonia da Venafro ako ministra Pandolfa Petrucciho, sienského vladára, hneď usúdil, že Pandolfo je múdry muž, lebo ho má za ministra.“

⁴² MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1968, s. 58

„La fortuna è una forza irrazionale che si manifesta come violenza o come capriccio, ma la virtù può contrapporre la prudenza o l'impeto feroce. L'opzione tra le due possibilità dipende dalla natura dei tempi, (...).“⁴³

Šťastie má ten, ku ktorému sú časy a okolnosti priaznivé, nemusí sa tak veľmi prispôbovať a môže kráčať stále po tej istej ceste. Aj v Machiavelliho životopise môžeme sledovať udalosti, v ktorých hlavnú rolu hrala šťastena, a na druhej strane, napriek svojej snahe a najlepšiemu úmyslu musel čeliť nepriazni, keď sa jeho „fortuna“ od neho odvrátila.

Posledná kapitola vyjadruje nádej. Nádej v to, že Taliansko bude zjednotené a taktiež nádej v toho, ktorý bude schopný zabezpečiť šťastie všetkým obyvateľom vďaka ideálnej príležitosti, ktorá sa ma naskytuje. *„Non si debba, adunque, lasciare passare questa occasione, acciò che la Italia dopo tanto tempo, vegga uno suo redentore. Né posso esprimere con quale amore e' fussi ricevuto in tutte quelle provincie che hanno patito per queste illuvioni esterne; con che sete di vendetta, con che ostinata fede, con che pietà, con che lacrime. Quali porte se gli serrerebbero? Quali populi gli negherebbero la obediencia? Quale invidia se gli opporrebbe? Quale Italiano gli negherebbe l'ssequio? A ognuno puzza questo barbaro dominio.“⁴⁴*

Záver je preto všeobecne určený pre akéhokoľvek panovníka, aj keď dielo bolo určené Lorenzovi II. de' Medici.

⁴³BORSELLINO, Nino. *Niccolò Machiavelli*. Bari: Laterza e figli, 1986, s. 107

„Šťastena je iracionálna sila, ktorá sa prejavuje buď ako násilie alebo ako rozmar, ale cnosť jej môže oponovať buď opatrnosťou alebo impulzívnym skutkom. Voľba jednej z týchto možností závisí na povahe danej doby.“

⁴⁴ MACHIAVELLI, Niccolò, *Il Principe*. In: MARTELLI, Mario. *Niccolò Machiavelli Tutte le opere*. Milano: Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, 1993, s. 298.

MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1968, s. 63-64. „Nesmie sa teda zameškať táto príležitosť, aby Taliansko uzrelo po takom dlhom čase svojho spasiteľa. Ani neviem vysloviť s akou láskou by ho privítali vo všetkých krajoch, ktoré trpeli záplavami cudzincov; s akou dychtivosťou po pomste, s akou vernosťou, s akou zbožnosťou a s akými slzami! Ktoré dvere by zatvorili pred ním, ktoré obyvateľstvo by mu odoprelo poslušnosť? Aká závisť by mu prekážala? Ktorý Talian by mu odoprel úctu? Každému už smrdí tá cudzia nadvláda!“

5.4 Cesare Borgia ako ideálny panovník

Osobnosť, ktorej činy a životný štýl použil Machiavelli ako návod pre nového vladára.

Cesare Borgia sa narodil roku 1476 ako nemanželský syn budúceho pápeža Rodriga Borgii a istej Vanozzy de Catanei. Po základnej škole v Perugii študoval teológiu na univerzite v Pise, čo mu umožnilo, aby sa vo svojich osemnástich rokoch, po tom čo sa jeho otec stal pápežom Alexandrom VI., dostal na post kardinála. Prvým dôkazom, že ho nič nezastaví od dosiahnutia svojich cieľov, bola vražda jeho mladšieho brata Giovanniho. Dôvodom bola obyčajná závišť rastu jeho svetskej moci a tiež fakt, že jeho brata nezväzovali náboženské obmedzenia tak ako Cesareho. Roku 1499 získal titul vojvodu z Valance. V roku 1498, sa ako tridsaťdva ročný rozhodol, že sa stane skutočným „Ceasarom.“ Roku 1501 ho pápež menoval vojvodom v Romagni.⁴⁵

Od tejto doby sa zameral na dobývanie vytýčených cieľov, postavil sa do čela armády a podnikal výpravy proti územiám a mestám, ktoré mal v záujme si podrobiť.

Postupne si podmanil mnohé mestá ako napríklad Cortona, Monte, San Saviano, Castiglione a oblasti Romagnu a Campi. Jeho životným heslom bolo „Aut Caesar aut nihil!“ (Bud' Caesar alebo nič).

Napriek všetkým vojenským úspechom vojvodu z Valance, koniec jeho kariéry nastal relatívne skoro, práve vďaka chybe, ktorej sa dopustil jeho otec.

Ten sa 10. augusta 1503, na hostine v Ríme rozhodol jedom otráviť svojho politického protivníka kardinála Adriana di Corneta, ale namiesto toho, omylom, zabil sám seba a svojho syna Cesareho ťažko priotrúvil.

Novo zvoleným pápežom sa stal úhlavný nepriateľ Borgiovcov, Giuliano della Rovere, ktorý prijal meno Július II. Od tejto chvíle mocný „Caesar“ oslabil ako psychicky, tak fyzicky, napriek pokusom uchrániť si aspoň zvyšok svojej moci sa mu nič z tohto nepodarilo.

Po týchto udalostiach sa Cesare Borgia stráca z vysokej politiky Talianska a umiera už roku 1507.⁴⁶

Prvýkrát sa Machiavelli stretol s Cesarem v roku 1502, keď za ním prišiel spolu s jeho priateľom Francescom Soderinim na vyjednávaciu misiu do mesta Urbina. Ich úlohou bolo vyjednať, aby Cesare nenapadol Florenciu. Najväčší dojem na Machiavelliho urobil Borgia, keď ukázal svoju surovosť tým že nechal surovo zavraždiť svoju „pravú ruku“, Remirra de Orca a jeho rozsekané telo „daroval ľudu.“

⁴⁵Romagna , ktorá sa mala stať pevným východiskovým bodom pre následnú expanziu pápežského štátu, bola podmanená s pomocou francúzskych vojsk.

⁴⁶BRAMBACH, Jaroslav *Borgiové: Príbeh renesančnej rodiny*. Praha: Ikar, 2000, s.258

De Orco bol správcom mesta Cesena, kde terorizoval občanov a stal sa terčom nenávisti. Machiavelli si uvedomil, že týmto činom nielen demonštroval svoju autokratickú moc, ale že zohavené telo nenávideného Orca predhodil ako dar ľudu, ktorý trpel pod jeho despotizmom.⁴⁷ Podľa jeho činov a rozhodnutí, je zjavné, že Cesare bol typ krutého panovníka, ktorý sa neriadil podľa pravidiel morálky, víťazstvá dosahoval viac menej podvodnými trikmi, bol nebojácny, sebavedomý, ochotný chopiť sa zbrane v prípade potreby. Všetky tieto vlastnosti a metódy jeho vlády, aj keď boli v rozpore s tradičnými hodnotami a postojmi, Machiavelli považoval za dôvody jeho úspechov.

V protiklade k jeho správaniu stojí Florentská republika, ktorá nedokáže jednať rozhodne a tým sa stane ľahkou korisťou svojich protivníkov. Cesare bol vládca, ktorý sa dokázal včas prispôbiť meniacim sa podmienkam a zareagovať na danú situáciu.

*„L'atteggiamento di Machiavelli verso il Valentino è molto più complesso di quanto appaia a primo sguardo: esclude l'incondizionato idoleggiamento del suo personaggio. La storia del giudizio su Cesare Borgia è, nel suo momento conclusivo, la storia di una drammatica lotta per liberarsi dal „mito“, per convertire l'ammirazione in razionalità, per procedere, oltre il Valentino, verso il rigoroso modello del principe nuovo.“*⁴⁸

Aj keď tohto svojského panovníka označil Machiavelli za skutočného vladára, napriek jeho veľkolepému vzostupu, prišiel prekvapivý pád.

Práve na tomto príklade je možné dokázať Machiavelliho slová o vrtkosti šťasteny: „Šťastie je totiž ako žena: kto ju chce ovládnuť, musí ju utláčať a biť. Miluje skôr mladíkov, lebo sú menej ohľaduplní, sú prudší a odvážnejšie rozkazujú.“⁴⁹

⁴⁷WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatel'stvo BB/art s.r.o, 2006, s. 97

⁴⁸BORSELLINO, Nino. *Niccolò Machiavelli*. Bari: Laterza e Figli, 1986, s. 84

„Machiavelliho postoj voči Cesaremu je omnoho zložitejší, ako by sa mohlo zdať na prvý pohľad. Vylučuje bezpodmienečné idealizovanie jeho osoby. Príbeh posudzovania Cesareho správania je príbehom dramatického súboja oslobodenia sa od mýtu, obdivom racionality, aby tak mohol okrem vojvodu, dospieť k prísnemu modelu nového vládcu.“

⁴⁹ MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1968, s. 61

6. Komédia Mandragora

Práca na tomto diele bola pre Machiavelliho akousi psychoterapiou. Smial sa, aby neplakal a chcel aj iných rozosmiať svojím pohľadom na absurdity sveta.⁵⁰ Dielo vzniklo v čase, keď Machiavelli už istý čas nebol v službách florentskej republiky. Prvýkrát bola uvedená v roku 1518. Najskôr len predčítaná kruhu autorových priateľov, avšak ešte ten istý rok uvedená pred publikum. V knižnej, tlačenej podobe vyšla prvýkrát v roku 1524. Faktom zostáva, že si Mandragora pomerne rýchlo získala úspech a slávu, a to aj napriek tomu, že v podstate poukazuje na ľudskú hlúposť, poverčivosť a naivitu. V roku 1519 sa dokonca hrala v Ríme pre pápeža Leva X. Samotný pápež si pravdepodobne nevšimol podtext a skrytý zmysel tohto diela, a tak komédiu, na ktorej sa výnimočne pobavil vysoko ocenil.

Komédia je napísaná v próze, skladá sa z prológu a piatich dejstiev. Patrí k žánru takzvanej „*commedia erudita*“ (vzdelaná komédia), čo znamenalo, že na rozdiel od „*commedia dell'arte*“, sleduje texty a skriptá, a teda sa tu nedáva priestor improvizácii. Jazykom diela je toskánčina, o ktorej Machiavelli tvrdil, že by sa mala stať jazykom talianskej literatúry, čím vystúpil proti používaniu latinčiny alebo Bembovej autoritatívnej gramatiky postavenej na vzore veľkých trecentistov. Táto významná renesančná komédia so svojským výsmechom priamo útočí na bohatstvo cirkvi a postáv zastávajúcich významné funkcie. Rovnako si berie na mušku sviatosť manželstva a ľudskú počestnosť.

Čo vlastne je mandragora? Jedovatá rastlina, ktorej vývar sa využíval na najrôznejšie účely, ako v lekárstve, tak aj čarodejníctve a čiernej mágii. Nemenej známa je pre svoje utlmujúce a afrodiziakálne účinky.

⁵⁰WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatelství BB/art s.r.o, 2006, s. 217

6.1 Obsah

Príbeh sa odohráva v roku 1504, vo Florencii. Po svojich zahraničných štúdiách a návrate do svojho rodného mesta, sa mladý Florentán Callimaco dozvie o výnimočnej kráse mladej Lucrezie, ktorá je však manželkou omnoho staršieho, veľmi bohatého, doktora práv Nicciu. Callimaco sa do Lucrezie zamiluje na prvý pohľad a túži s ňou mať milostný pomer. Ako však dosiahnuť tento cieľ, keď Lucrezia je veriaca a cnostná žena a na nemanželský pomer by nikdy nepristúpila? Callimaco spolu so svojim prešpekulovaným priateľom Liguriom zosnuje dokonalý plán, ako získať to, po čom túži. Vhod mu príde informácia, že aj keď starý boháč veľmi túži po dieťati a už šesť rokov sa manželom nedarí splodiť potomka. Na radu svojho prefikáneho priateľa Liguria sa prezlečí za lekára a ponúkne Nicciovi, že jeho manželku určite vylieči z neplodnosti. Má na to špeciálny a tajný liek. Lucrezia musí užiť kvapky z rastliny mandragora, po ktorých určite otehotnie. Jediným úskalím liečby je, že prvý muž, ktorý bude mať s Lucreziou po užití lieky milostný pomer, do ôsmich dní zomrie, pretože do seba vtiahne všetku nákazu, ktorú táto zázračná rastlina obsahuje. Potom však už nikomu, teda ani manželovi nič nehrozí. Nicciovi sa nápad pozdáva, ale samozrejme nechce kvôli nemu zomrieť. Preto súhlasí s ďalším Callimacovým návrhom, a teda, že prvým mužom v Lucreziinej spálni po užití mandragory, bude náhodne nájdený mladík. To je základom tajného Callimacovho plánu, ktorý sa chystá prezliecť sa za dotyčného, na smrť odsúdeného, mladíka. Keď sa o tomto nezvyčajnom riešení pre ich problém dozvie Lucrezia, označí to za ohavnosť a rázne odmietne niečo také podstúpiť. Tu vstupuje do hry Ligurio, ktorý podplatí Lucreziinho spovedníka Timotea, aby mladú ženu prehovoril. Ten ju v spoločnom rozhovore presvedčí, že voľba istého dobra pred neistým zlom by nemala byť zmarená len kvôli strachu a isté dobro v tomto prípade ich budúci potomok je hodný tejto „obety.“ Nie je napokon isté či mladý muž skutočne zomrie, a nepôjde ani o hriech, keďže hrešiť bude len telo a nie duša. Lucrezia po dlhom presviedčaní súhlasí, čím spraví svojho manžela najšťastnejším na svete. Fakt, že musí byť svojmu manželovi neverná berie ako vôľu nebies. Callimaco tak dosiahne svoj vytúžený cieľ a strávi s Lucreziou noc. Šťastný manžel na druhý deň vyhlási „lekára“ za svojho priateľa a z vďačnosti mu dá kľúče od svojho domu, aby mohol byť v ich dome vždy vítaným a váženým hosťom.

6.2 Vykreslenie postáv a ich charakterov v daných situáciách

Callimaco je prototypom typického renesančného šľachtica. Je vzdelaný, dôvtipný, výrečný navyše dobre vyzerá. Po smrti rodičov, ako desaťročného, ho jeho vychovávateľa posielajú do Paríža, kde zostane dvadsať rokov. Tu sa okrem užívania života venuje štúdiám, avšak hlavným dôvodom jeho odchodu boli začínajúce boje v Taliansku a teda bezpečnejšie prostredie. Do Lucrezie sa zamiluje len na základe toho, čo o nej počuje od jeho priateľa Camilla Calfucciho, ktorý o nej tvrdí: „*Se tutte le donne italiane fussino monstri, che una sua parente era per riavere l'onore loro.*“⁵¹ Preto sa rozhodne vrátiť do Florencie. Celý život sa snažil s každým dobre vychádzať, s nikým nemať spory a nikomu nespôsobovať žiadne problémy. Až keď natrafi na prekážku – Nicciu, rozhodne sa ísť za svojím cieľom a urobiť aj nemožné pre jeho dosiahnutie. Aj napriek tomu že sám úplne nedôveruje svojmu „podvodu“ a o Liguriových slovách a čestnosti má tiež isté pochybnosti, rozhodne sa ísť za hlasom svojej túžby a vášne. Pred tým ako dôjde k uskutočneniu ich plánu, je veľmi nepokojný, v ničom nedokáže nájsť potešenie a povzbudenie. Aj keď na konci dosiahne svoj vysnený cieľ, nenaplní ho to spokojnosťou a šťastím a ako sám tvrdí: „*...e benchè io avessi grande piacere, e ' non mi parve buono. Ma poi che io me le fu ' dato a conoscere, e che io l'ebbi dato ad intendere lo amore che io le portavo.*“⁵²

Niccia je akousi karikatúrou vtedajšieho človeka, presnejšie reprezentanta florentskej strednej vrstvy. Aj napriek vzdelaniu a postaveniu, vo svojej podstate zostáva hlupákom. Je veľmi bohatý a vplyvný. Aj keď svoju manželku miluje, v istom okamihu takmer oľutuje, že sa s ňou oženil, práve preto, že spolu nemôžu mať potomka. Jedného dňa si sám pre seba povie: „*Io ho fatto d'ogni cosa a tuo modo; di questo vo ' io che tu facci a mio. S' io credevo non avere figliuli, io avrei preso più tosto per moglie una contadina.*“⁵³

⁵¹ MACHIAVELLI, Niccolò. La Mandragola. In: MACHIAVELLI, Niccolò. Le commedie; introd. e note di Domenico Guerri. Torino: Unione tipografico –editrice torinese, 1932, s. 10.

MACHIAVELLI, Niccolò. Mandragora. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 8. Prológ „Keby všetky Talianky boli škaredé ako noc, jedna jediná, moja príbuzná zachráni svojou krásou ich reputáciu.“

⁵²Ibid., s. 68.

MACHIAVELLI, Niccolò. Mandragora. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 64. „I keď som okúsil nevýslovnú rozkoš, necítil som sa vo svojej koži. Stále mi čosi chýbalo. Potom som sa jej dal poznať, vyznal som jej lásku.“

⁵³Ibid., s. 25.

MACHIAVELLI, Niccolò. Mandragora. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 22 „Doteraz som robil všetko ako si chcela ty. Teraz však trvám, aby bolo po mojom. Keby som bol vedel, že nebudem mať deti, radšej by som si bol vzal sedliačku.“

Chce budiť dojem niekoho, kým v skutočnosti nie je. Vychvaľuje sa miestami, ktoré navštívil, ale v skutočnosti žiadne z miest neleží mimo územia Toskánska. Nakoniec je len podvedeným hlupákom, ktorý neodhalí pascu, do ktorej sa nechal chytiť. Naopak, Callimaca si začne vážiť, a dokonca mu je vd'ačný a zaviazaný. V celej hre je vlastne najhlúpejšou postavou a okrem inteligencie mu chýba aj morálka a pevné zásady.

Ligurio je na začiatku v prvej scéne vykreslený prostredníctvom Callimaca, osobne do deja vstupuje až v scéne druhej. Je veľmi inteligentný, a takisto mu nechýba dar reči, čím si vlastne zarába na živobytie. Jeho jazyk je sarkastický, ironický, plný dvojsmyslov. Oproti Callimacovi má výhodu, že sa na celú vec pozerá triezvo, teda objektívne. Callimaca pred ním varuje Siro, ktorý pozná jeho povest' prefíkaného podvodníka a neverí, že by sa človek mohol len tak ľahko zmeniť.

Lucrezia si veľmi zakladá na jej povesti a cti. Je neobyčajne krásna, čím si získala vplyv nad jej manželom. Callimacovmu návrhu sa podvolí až po prvotnom odmietnutí, dokonca zhnusenom opovrhnutí toho, čo jej navrhne. Podvoliť sa tomuto „plánu“ pre ňu znamená upustiť od akýchkoľvek morálnych zásad, ktorými sa doteraz riadila.

Po rozhovoroch s matkou a kňazom ale hlavne uvedomení si že konanie a správanie všetkých zúčastnených je to, čo ju priviedlo k tomuto hriechu, sa so situáciou zmieri a berie to ako pomstu pre svojho manžela.

Ako sama tvrdí: *„Poi che l'astuzia tua, la sciocchezza del mio marito vecchio, la semplicità di mia madre e la tristizia del mio confessore mi hanno condotta a fare quello che mai per me medesima avrei fatto, io voglio iudicare che e' da una celeste disposizione che abbi voluto così, e non sono sufficiente a recusare quello che l' cielo vuole che io accetti.“*⁵⁴

Kňaz Timoteo je človek pokrytecký, vypočítavý, pre peniaze schopný podlosti a klamstiev. Po tom čo splní svoju úlohu a prehovorí Lucrezii do duše, je vyčlenený mimo hlavného diania a stáva sa len akýmsi pozorovateľom.

⁵⁴MACHIAVELLI, Niccolò. La Mandragola. In: MACHIAVELLI, Niccolò. Le commedie; introd. e note di Domenico Guerri. Torino: Unione tipografico –editrice torinese, 1932, s. 68.

MACHIAVELLI, Niccolò. Mandragora. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 64. „Tvoja prefíkanosť, obmedzenosť môjho muža, nahlúplnosť mojej matky a skazenosť môjho spovedníka ma dohnali k hriechu, ktorý by som z vlastnej vôle nikdy nespáchala. Musím sa teda zmieriť s tým, že je to vôľa božia, trest na môjho muža.“

Aj keď si uvedomí, že bol tiež svojím spôsobom oklamáný, šancu na zbohatnutie si nenechá len tak ujsť a tomuto zárobku sa poteší: „*Egli è vero che io ci sono stato giuntato; nondimento questo giunto è con mio utile. Messer Nicia e Callimaco son ricchi, e da ciascuno per diversi rispetti sono per trarre assai.*“⁵⁵

Sám seba sa snaží presvedčiť, že sa stal komplicom a súčasťou tohto plánu len preto, že nepoznal skutočný zámer od začiatku. Nepríde mu nemorálne použiť náboženské rady a argumenty pre dosiahnutie „pozemského“, navyše nečestného cieľa- zbohatnutia podvodom. Jeho náboženstvo nie je nič iné ako pokrytectvo.

Matka Sostrata, aj keď pomáha kňazovi presvedčiť Lucreziu, aby súhlasila s návrhom, ktorí dostali manželia od Callimaca, nerobí to zo zisťných dôvodov. Skôr jej ide o zachránenie manželstva jej dcéry a taktiež o dobro jej samotnej, aby po smrti omnoho staršieho manžela, predsa len mala na svete niekoho, kto sa o ňu postará.

⁵⁵MACHIAVELLI, Niccolò. La Mandragola. In: MACHIAVELLI, Niccolò. Le commedie; introd. e note di Domenico Guerri. Torino: Unione tipografico –editrice torinese, 1932, s. 41.

MACHIAVELLI, Niccolò. Mandragora. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 38 „Rybník mi teda vypálili. Ale čo na tom záleží? Ich podfuk mi naplní kešeňu. Doktor Niccia a Callimaco majú peňazí ako pliev a z každého sa dá pod rozličnými zámienkami čosi vyžmýkať.“

7. Záver

V predchádzajúcich kapitolách sme mali možnosť bližšie priblížiť Machiavelliho chronologický život a jednotlivo analyzovať dve jeho vybrané diela. Machiavelli ako autor politického spisu, prináša do literatúry 16. storočia úplne nový typ diela, ktorý, aj keď nebol patrične ocenený v dobe jeho vzniku, doteraz patrí medzi jedno z najvýznamnejších politických spisov vôbec.

Epocha renesancie a reformácie je epochou rodiacej sa buržoázie, ktorá proti náboženstvu ako ideológii feudalizmu vytvára novú ideológiu – politiku.⁵⁶ Pozornosť sa zamerala predovšetkým na štát, ako základ spoločnosti. Politickí teoretici danej doby požadovali oslobodenie štátu od nadvlády Ríma a vytvorenie samostatného suverénneho spoločenstva. Táto teória sa nazýva teória štátneho absolutizmu a Machiavelli bol jedným z jej predstaviteľov. Poukazuje na potrebu spojenia jednotlivých mestských štátov v centralizovaný jednotný národ. Autor sa rovnako vyslovuje proti emancipácii katolíckej cirkvi, ktorú vníma ako hlavnú príčinu rozdelenia Talianska na samostatné územia. Počas jeho politického pôsobenia prišiel k záveru, že získavanie majetku a hmotného vlastníctva je pre ľudí dôležitejšie ako kresťanská morálka a láska ako ju hlása cirkev. Predmetom jeho teórie je moc a sila, spôsob ako si ju nielen získať ale aj udržať, a tým si získať priazeň ľudu, zabezpečiť verejné blaho, a teda jednotu a prosperitu krajiny. Jeho politické myslenie sa nedá pochopiť bez konkrétnych historických a politických súvislostí. Florencia bola oslabená kvôli mocenským sporom o nadvládu mesta. Taliansko bolo rozdrobené na niekoľko samostatných štátov, bojujúcich striedavo proti cisárskej alebo pápežskej moci. Vladár, aj keď sa Machiavelli odvoláva na vzor Cesareho Borgii, nie je reálna postava. „*Il carattere utopistico del Principe è nel fatto che il Principe non esisteva nella realtà storica, non si presentava al popolo italiano con caratteri di immediatezza obiettiva (...)*“.⁵⁷ Analýza diela *Il Principe* (1513, Vladár) v historickom kontexte doby poukazuje na potrebu a dôvod vzniku tohto nadčasového diela.

La Mandragola (1518, Mandragora) je najoriginálnejšou komédiou svojej doby. Spája v sebe prvky zápletkovej ako aj charakterovej komédie. Jednotlivé postavy sú zástupcami a predstaviteľmi určitých spoločenských vrstiev a ľudských charakterov. Niccia ako predstaviteľ strednej vrstvy, vzdelaný a bohatý, pri tom však hlupák, ktorý sa nechá oklamať.

⁵⁶Machiavelli, Niccolò. *Florentské letopisy*. Prel. Štěpán Andreas, Jakub Netopilík. Praha: Odeon, 1975, s. 7

⁵⁷GRAMSCI, Antonio. *Notte sul Machiavelli, sulla politica e sullo stato moderno*. Torino: Einaudi, 1949, s. 3-4 „Utopistický charakter vladára spočíva vo fakte, že vladár neexistoval ako historická osobnosť, neprezentoval sa talianskemu ľudu svojimi objektívnymi vlastnosťami“

Ligurio ako človek zákerný, ale pritom inteligentný a výrečný, si tak dokáže klamstvami a podvodmi zarobiť na živobytie.

Kňaz Timoteo, reprezentant cirkvi, ktorý zneužíva vieru a náboženstvo pre svetské obohatenie sa podvodom. Napriek tomu sa snaží ospravedlniť svoje hriechy pred ostatnými aj sebou samým.

Lucrezia, mladá, krásna a cnostná postava, ktorá sa napriek svojmu vnútornému presvedčeniu podvolí návrhu pre dobro jej manželstva. A nakoniec Callimaco, ktorý síce nedôveruje svojmu komplicovi Liguriovovi, a ani ich plánu, keďže je postavený na podvode, ale aj tak nasleduje svoju vášeň, ktorá je silnejšia.

Na rozdiel od komédie *La Mandragola*, ktorá priniesla autorovi okamžité uznanie, spis *Il Principe*, ktorého účelom bol návod pre zjednotenie Talianska a získanie priazne u vtedajšieho panovníka Lorenza II. de' Medici, zostal bez povšimnutia. Machiavelliho zámer teda na prvý pohľad nevyšiel, no s odstupom času, keď si dielo získalo uznanie politickej ako aj literárnej vedy, sa autorovi nedá odoprieť originalita jeho diela.

7.1 Porovnanie diel

Zámerne vybrané diela sú na prvý pohľad úplne odlišné. Najmarkantnejším rozdielom je žáner. Zatiaľ čo *Il principe* je politický spis skladajúci sa z dvadsiatich šiestich kapitol, *La Mandragola* je komédia v próze, rozdelená na prológ a päť dejstiev. Zo žánru komédie vyplýva, že nositeľmi jednotlivých myšlienok a ideí sú jednotlivé postavy a ich výstupy, zatiaľ čo politický traktát je napísaný neosobne, a napriek tomu, že autor prezentuje svoje názory na podklade mnohých príkladov, v diele nie sú iné osobnosti, ktoré by akýmkoľvek spôsobom prezentovali svoje názory a presvedčenia. Účel, pre ktorý jednotlivé diela vznikli je tiež prvkom, ktorý ich odlišuje. Politický traktát je návod pre schopného panovníka, ako si získať a udržať vládu, teda odborné dielo podložené argumentmi a príkladmi na podklade historického kontextu. Na druhej strane, úlohou komédie je rozosmiať obecnosť ako aj samotného autora. Do akej miery bol Machiavelli skutočne šťastný a veselý v dobe vzniku jeho najvýznamnejšieho dramatického diela je otázne, avšak vďaka všeobecnému nepochopeniu skrytého a pravého významu Mandragory ako satiry na vtedajšie pomery, účel, ktorý dielo plnilo, bol nepochybne rozosmianie a pobavenie publika. Ďalšou významnou odlišnosťou týchto diel je spôsob akým boli prijaté a ako sa preslávili. Keď Machiavelli poslal svoj spis priateľovi Vettorimu, dúfal že mu pomôže prezentovať svoje dielo v Ríme. Vettori, ktorý s myšlienkou najskôr súhlasil, však onedlho spis ignoroval a nijak sa k nemu nevyjadril. Rovnako samotný Lorenzo II. de' Medici, po tom čo sa mu spis dostal do rúk, vôbec oň nejavil záujem. Naopak, Mandragora si získala slávu hneď od prvého verejného predčítania, obľúbila si ju široká verejnosť, ako aj samotný pápež.

Na druhej strane, diela majú viac spoločných rysov ako by sa mohlo zdať na prvý pohľad. Prvým spoločným rysom je obdobie, kedy diela vznikli, teda obdobie Machiavelliho exilu, počas ktorého sa jeho život zmenil. Bol donútený k pasivite a nečinnosti. Aj keď mu Florencia a jeho politická činnosť veľmi chýbali, bola to príležitosť začať reflektovať a dať na papier svoje myšlienky a skúsenosti. Ďalším takýmto prvkom je kritika prezentovaná samotným autorom. V prípade politického spisu síce priamo nevyjadrená, ale práve preto, že autor mal čo kritizovať a meniť, napísal dané dielo. V prípade komédie je kritika obrazná. Za jednotlivými postavami sa skrývajú skupiny ľudí a ich pováh. Kritike tu podlieha vzdelaná meštiacka vrstva, cirkev ako aj naivita obyčajného ľudu. Najzaujímavejším spoločným rysom je korelačný vzťah vnútorného a vonkajšieho priestoru, konkrétne ich záujmov.

Vnútorý svet predstavuje doktor práv Niccia a jeho túžba po potomkovi. Je ochotný prijať fakt, že ho jeho žena podvedie. Na pocity a názory Lucrezie nie je priestor, je nútená voliť „menšie zlo”, a teda konať nečestne, proti akýmkoľvek morálnym zásadám, na úkor schopnosti priviesť do manželstva potomka. V korelačnom vzťahu je všeobecný priestor štátu, teda Talianska, ktoré sa nachádza v zúfalej situácii a neodmietne akúkoľvek pomoc v podobe schopného panovníka, odhodlaného urobiť všetko pre jeho zjednotenie a rozvoj. To, ako dosiahnuť tento cieľ, je detailne popísané v politickom traktáte Vladár.

Korelačné myšlienky, v tomto prípade pre dosiahnutie osobného cieľa, či už získanie vytúženej ženy alebo schopnosť mať konečne potomka, sú obsiahnuté aj v komédii Mandragora:

Callimaco (o tom ako sa nevzdáva získať Lucreziu) : *„E non è mai alcuna cosa sì disperata che non vi sia qualche via da poterne sperare; e, benchè la fussi debole e vana, e la voglia e il desiderio che l'uomo ha di condurre la cosa, non la fa parre così.”*⁵⁸

Callimaco (odhodlaný pre svoj plán a podvod): *„...non sono per temer cosa alcuna, ma per pigliare qualche partito bestiale, crudo, nefando.”*⁵⁹

Sostrata (keď presviedča dcéru Lucreziu aby súhlasila): *„Io ho sempre mai sentito dire che egli è uffizio d'un prudente pigliare de' cattivi partiti el migliore.”*⁶⁰

Ligurio (keď nahovára kňaza na ich plán): *„Ed io credo che quello che sia bene, che facci bene ai più e che e' più se ne contentino.”*⁶¹

⁵⁸MACHIAVELLI, Niccolò. La Mandragola. In: MACHIAVELLI, Niccolò. Le commedie; introd. e note di Domenico Guerri. Torino: Unione tipografico –editrice torinese, 1932, s. 11

MACHIAVELLI, Niccolò. *Mandragora*. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 9 „Nič na svete nie je také beznádejné, aby ti neostala aspoň iskierka nádeje, hoci pochabej a márnej. Vôľa a túžba človeka dosiahnuť cieľ roznečuje túto malú iskierku, až ju rozducha v mohutný plameň.”

⁵⁹Ibid., s. 16

MACHIAVELLI, Niccolò. *Mandragora*. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 14 „Použijem každý prostriedok, nech by bol akokoľvek šialený, bezohľadný a nečestný.”

⁶⁰Ibid., s. 31

MACHIAVELLI, Niccolò. *Mandragora*. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 29 „Hovorí sa, že rozumný človek si vyberie z dvoch cieľov vždy to menšie.”

⁶¹Ibid., s. 37

MACHIAVELLI, Niccolò. *Mandragora*. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 34-35 „Ja si myslím, že dobré je to, čo osoží viacerým, čo viacerým vyhovuje.”

Timoteo (v rozhovore s Lucreziou): „*Voi avete, quanto alla coscienza, a pigliare questa generalità, che, dove è un bene certo e un male incerto, non si debbe mai lasciare quel bene per paura di quel male.*“⁶²

Timoteo (keď si uvedomí že bol podvedený) : „*E' dicono el vero quelli che dicono che le cattive compagnie conducono gli uomini alle forche; e molte volte uno càpita male, così per essere troppo facile e troppo buono...*“⁶³

Z uvedených príkladov teda vyplýva, že aj napriek rozličnosti žánrov, účelu, pre ktorý diela vznikli, a taktiež rozlišnosti spôsobi, akým boli prijaté a ocenené, sa Machiavellimu, či už priamo alebo len obrazne, podarilo vyjadriť jeho názory, a poukázať na to, čo malo v danej dobe pre neho najväčší význam.

⁶²MACHIARELLI, Niccolò. La Mandragola. In: MACHIARELLI, Niccolò. Le commedie; introd. e note di Domenico Guerri. Torino: Unione tipografico –editrice torinese, 1932, s. 43

MACHIARELLI, Niccolò. *Mandragora*. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 40 „Pokiaľ ide o svedomie, musíte si osvojiť tú všeobecnú zásadu, že tam, kde ide o isté dobro a neisté zlo, nesmiete sa nikdy zrieknuť dobra v strachu pred zlom. A tu ide o isté dobro.“

⁶³Ibid., s. 56

MACHIARELLI, Niccolò. *Mandragora*. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954, s. 52 „Svätú pravdu majú tí, čo vravia, že zlá spoločnosť privedie človeka na šibenicu. Ale veľmi často stihne človeka nešťastie iba preto, že je k pokleskom blížnych priveľmi zhovievavý.“

8. Riassunto

Il tema principale della tesi di laurea è l'analisi delle due opere dello scrittore fiorentino Niccolò Machiavelli, ossia il trattato di dottrina politica "Il Principe" e la commedia "La Mandragola". Vista l'importanza delle vicende biografiche e del clima culturale di una Firenze tra il XV e il XVI secolo nella creazione di queste opere. La tesi è introdotta dalla descrizione della situazione culturale e sociale della città di Firenze durante il periodo di vita dell'autore.

La Repubblica fiorentina rappresenta uno sfondo naturale dell'opera di Machiavelliana. Nel periodo rinascimentale, la città divenne il centro della rinascita culturale, della scienza e dell'arte.

Nel XVI secolo la situazione nel paese è peggiorata. I regni italiani, senza una potenza militare adeguata si sfidavano a vicenda senza fine. Truppe nemiche si battevano spietatamente per saccheggi e per ottenere la propria ragione politica. Le città stesse non sono affatto uniformi. Ciascuna di esse era suddivisa in diversi gruppi politici e classi sociali. Ogni città aveva i propri interessi politici, che fieramente resistono. Le lotte politiche erano molto rischiose e pericolose. Sulla base di alcuni eventi storici e politici descritti nella tesi, le esperienze maturate durante il suo servizio alla Repubblica fiorentina, Machiavelli ha scelto di rappresentare nell'opera "Il Principe" la soluzione per risolvere i problemi di quell'epoca. In questo modo lo scrittore divenne una sorta di guida generale di qualsiasi Signore (a quell'epoca Lorenzo de' Medici). Il tema principale del documento politico è il potere e la forza. Machiavelli vuole descrivere come ottenere, mantenere e conquistare il favore del popolo, per garantire il bene pubblico e quindi, l'unità e la prosperità del paese. Machiavelli rappresenta Cesare Borgia nell'opera come un leader e una persona esemplare per ottenere il necessario per diventare un ottimo governatore.

Commedia "La Mandragora" è stata creata in un momento in cui Machiavelli non era più famoso diplomatico e segretario della Repubblica Fiorentina. L'opera teatrale fu pubblicata nel 1518. In un primo momento la Commedia fu letta solo dalla cerchia di amici dell'autore. Nello stesso anno anche il pubblico ha avuto l'opportunità di poterla leggere e conoscerla. Ha immediatamente guadagnato la fama e il successo. La Mandragola è la commedia più unica del suo tempo. Figure individuali sono rappresentanti di alcuni gruppi sociali e caratteri umani. Nicchia come rappresentante di classe media, colta e benestante, ma il pazzo che si lascia ingannare. Ligurio è una persona intelligente ed eloquente. È capace di guadagnarsi da vivere con menzogne e frodi.

Timoteo sacerdote come un rappresentante della chiesa, che sfrutta la fede e la religione per rubare e arricchirsi.

Opere volutamente scelte, anche se a prima vista differenti, hanno diversi elementi che li uniscono. La caratteristica comune più interessante è la correlazione tra spazio interno ed esterno, vale a dire i loro interessi. Il „mondo,, interiore è rappresentato dal dottore in giurisprudenza Niccìa e il suo desiderio di avere dei figli. Il „mondo,, esteriore rappresenta l'area generale del paese, che si trova in una situazione disperata e ha bisogno di qualsiasi aiuto.

La differenza tra la commedia “La Mandragola” v e il trattato "il principe"(anno, Il Principe), è che la prima ha portato all'autore un riconoscimento immediato mentre la seconda aveva lo scopo di guadagnare il favore del principe (di Lorenzo de' Medici) e di unificare il paese.

.L'intenzione di Machiavelli, dunque, a prima vista, non ha funzionato, ma con il passare del tempo, quando le opere hanno ottenuto il riconoscimento dalla critica, le sue opere sono diventate molto importanti per l'aspetto politico e letterario, quindi all'autore non si può negare l'originalità del suo lavoro.

9. Resumé

Bakalárska práca sa venuje talianskemu politikovi, spisovateľovi a dramatikovi Niccolovi Machiavellimu a dvom jeho vybraným dielam.

Aj keď je Machiavelli autorom mnohých literárnych diel, najväčšiu slávu a uznanie mu priniesol politický spis *Il Principe* (rok, Vladár). Dielo je všeobecným návodom pre schopného vladára, ktorému sa podarí zjednotiť Taliansko. V dvadsiatich šiestich kapitolách autor pojednáva o jednotlivých typoch vladárstiev, ich získaní a udržaní získanej vlády, popisu a rozdelení vojska a hodnotení vladárových vlastností. Jednotlivé historické udalosti, ktorými sú politické názory podložené, sú nie len autorovými argumentmi, ale aj dôvodom prečo sa rozhodol pre vznik tohto diela. Stelesnením nevyhnutných vlastností úspešného vladára je Cesare Borgia, s ktorým mal Machiavelli možnosť sa stretnúť, diplomaticky jednať a tiež byť svedkom jeho vojenských výprav.

Komédia v próze *La Mandragola* (rok, Mandragora) je jednou z najslávnejších renesančných komédie už od jej samotného vzniku. Ide o satiru, iróniu a výsmech vtedajších pomerov. Ak sa Machiavelliho súčasníci, dokonca panovníci, cirkev a samotný pápež na diele bavili a smiali, pravdepodobne nepochopili pravý zmysel hry.

Výber diel bol zámerný aj keď navonok ide o žánrovo úplne odlišné diela, tematicky sú v istej korelácii. Záujem vnútorného sveta súkromnej osoby, v tomto prípade Mikulu je porovnateľný so záujmom verejného sveta vonkajšieho priestoru, zjednotenia Talianska a nájdenia vhodného vladára, ktorý krajinu vyvedie z krízy. Hlavnou náplňou práce je objasnenie príčin a dôvodov pre vznik politického spisu *Vladár* a následne korelačný vzťah medzi danými dielami.

10. Summary

The concern of this thesis is Italian politician, writer and playwright Niccolò Machiavelli as well as his two selected works.

Although Machiavelli is the author of many literary works, it is his political treatise which has brought him the greatest fame and honor. The work is a general guide for capable ruler, who would manage to unite Italy. In twenty-six chapters, the author discusses the different types of principalities, their acquisition and retention of acquired governments, also describes and divides vojska into certain categories and rates vladarove qualities. Individual historical events, which political views are based on, are not only the author's arguments but also the reason why he decided to create such work. The epitome of the necessary characteristics of successful ruler is Valentine's captain Cesare Borgia, with whom Machiavelli had a chance to meet personally, negotiate diplomatically and also to witness his military expeditions.

Comedy in prose *La Mandragola* is one of the most famous Renaissance comedy since its very inception. It is all about the satire, irony and vsmech of the situation in those days. If Machiavelli's work provided his contemporaries, even monarchs, the church and Pope himself with laugh, they probably did not understand the true meaning of the comedy.

The choice of the works has been deliberate and despite they are unique and different when it comes to the question on genres, thematically there are in some correlation.

The interest of the inner world, in this case the one of Niccica is comparable to the public world outside space – the unification of Italy and finding suitable ruler which vyvedie country out of the crisis.

The main aim of this thesis is to clarify the causes and reasons for the formation of the political script *The Prince* and then also the correlation between two chosen works.

11.Zoznam použitej literatúry

Primárna Literatúra

- MACHIAVELLI, Niccolò, *Il Principe*. In: MARTELLI, Mario. *Niccolò Machiavelli Tutte le opere*. Milano: Gruppo Editoriale Fabbri,Bompiani,Sonzogno, 1993
- MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladár*. Prel. Mikuláš Pažitka. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1968
- MACHIAVELLI, Niccolò. *Le commedie; introd. e note di Domenico Guerri*. Torino: Unione tipografico –editrice torinese, 1932
- MACHIAVELLI, Niccolò. *Mandragora*. Prel. Ján Smrek. Bratislava: Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo, 1954

Sekundárna literatúra

- BAUER, František. *Machiavelli a machiavelismus*. Praha: Václav Petr, 1940
- BORSELLINO, Nino. *Niccolò Machiavelli*.Bari: Laterza e Figli, 1986
- BRAMBACH, Jaroslav. *Borgiové: Příběh renesanční rodiny*. Praha: Ikar, 2000
- GIARDINA, A., SABBATUCI, G., VIDOTTO, V. *Manuale di storia. 2. L'età moderna*. Bari-roma: Laterza e figli, 1992
- GRAMSCI, Antonio. *Notte sul Machiavelli, sulla politica e sullo stato moderno*. Torino: Einaudi, 1949
- KUDRNA, Jaroslav. *Dějiny Itálie V. – XVIII*. Brno: 2.přepracované vyd. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1977

- MACHIAVELLI, Niccolò. *Florentské letopisy*. Prel. Štěpán Andreas, Jakub Netopilík. Praha: Odeon, 1975
- PREZZOLINI, Giuseppe. *Život Niccola Machiavelliho učitele národů*. Prel. Jaroslav Zaorálek. Praha: Nakladatelství FAUN, 1999
- PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*, Prel. Draoslava Janderová, Bohumír Klípa, Kateřina Vinšová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997
- SKINNER, Quentin. *Machiavelli*. Prel. Stanislava Pošustová-Menšíková. Praha: Odeon, 1995
- WHITE, Michael. *Machiavelli: Nepochopený muž*. Prel. Gerik Císař. Praha: Nakladatelství BB/art s.r.o, 2006,

Slovníky

- BRANCA, Vittore. *Dizionario critico della letteratura italiana*. Torino: Unione tipografico-Editrice Torinese, 1986
- PELÁN, Jiří. *Slovník italských spisovatelů*. Praha: Libri, 2004